

Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju

Lokalna Grupa Działania

Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej

Kraków 2022

1. Streszczenie najważniejszych wyników badania

1. W ramach LSR wyznaczono jeden cel ogólny, do którego przypisano trzy cele szczegółowe. Cel ogólny zdefiniowano jako: „Wsparcie lokalnego rozwoju gospodarczego oraz ograniczanie skutków wykluczenia społecznego i ubóstwa przy jednoczesnym podejmowaniu działań przeciwdziałających zmianom klimatycznym”. Pierwszy cel szczegółowy „Wsparcie rozwoju gospodarczego obszaru” bezpośrednio wynikał z diagnozy obszaru i zgłaszanych przez mieszkańców problemów w zakresie przedsiębiorczości i sytuacji na rynku pracy. W ramach drugiego celu szczegółowego „Wzmacnianie spójności obszaru LGD, zwiększenie zaangażowania mieszkańców w rozwój swoich miejscowości z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i poszanowaniem środowiska naturalnego” zaplanowano przedsięwzięcia służące rozwojowi infrastruktury kulturalnej, rekreacyjnej i turystycznej, które miały między innymi na celu poprawić atrakcyjność obszaru LGD czy wpłynąć na społeczną integrację. Trzeci cel szczegółowy „Sprawne i efektywne wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020” dotyczył natomiast zapewnienia prawidłowego funkcjonowania biura LGD.
2. LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej bardzo profesjonalnie podchodzi do realizowanych działań. Wartość docelowa wskaźników w zdecydowanej większości przedsięwzięć została już osiągnięta. To dowód na bardzo dobrą organizację pracy oraz dobre tempo ogłaszania i rozstrzygania naborów. Dodatkowo LGD posiada plany na dokończenie trwających działań. Nie stwierdzono żadnych zagrożeń dla realizacji strategii.
3. Działania LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej pomogły w powstaniu nowych firm i nowych miejsc pracy. Wsparto także funkcjonujące już firmy, które mogły poszerzyć swoją działalność.

4. LGD wpłynęło też na rozwój wielu obszarów życia społecznego. Wybudowano lub zmodernizowano obiekty sportowe i małą infrastrukturę rekreacyjną. LGD odegrała istotną rolę w zorganizowaniu lokalnych wydarzeń, a dodatkowo poszerzono ofertę spędzania wolnego czasu. Pozytywną konsekwencją działań LGD jest rozwój stowarzyszeń, które sięgały po środki na dofinansowanie wydarzeń, warsztatów czy szkoleń. Te i inne inicjatywy służyły więc niewątpliwie wzmocnieniu lokalnego kapitału ludzkiego i społecznego. Bardzo pozytywnym aspektem było też podejmowanie działań przeciwdziałających zmianom klimatycznym.
5. Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej ma na koncie dwa zrealizowane projekty współpracy i jest w trakcie realizacji kolejnych dwóch. „Kreator przedsiębiorczości” służył rozwojowi przedsiębiorczości, a w jego ramach m.in. utworzono Lokalne Centrum Wspierania Przedsiębiorczości oraz przeprowadzono bezpłatne szkolenia. W projekcie „Czas na Świętokrzyskie” zajmowano się promocją województwa świętokrzyskiego, a w ramach działań LGD przygotowało i sfinansowało kursy busa turystycznego, promującego atrakcje turystyczne regionu, a także zajmowało się ich promocją obszaru poprzez popularne blogi i Facebook. Realizowany aktualnie projekt „Strefy aktywności” służy stworzeniu miejsc i warunków aktywności oraz możliwości aktywnego spędzania wolnego czasu dla mieszkańców i turystów, zaś celem projektu „EKologiczni Liderzy LGD” jest edukacja, promocja i wspieranie działań pozytywnie wpływających na ochronę środowiska oraz przeciwdziałanie zmianom klimatu na obszarze partnerstwa.
6. Działania animacyjne, aktywizacyjne i promocyjne realizowane są planowo. Biuro LGD angażuje się w działania poza RLKS, w tym dużym sukcesem jest prowadzona szkoła językowa. Na plus trzeba zaliczyć utrzymywanie kontaktów z beneficjentami. Ankietowani beneficjenci bardzo pozytywnie ocenili działalność biura LGD w aspekcie informowania o możliwości pozyskania środków.

7. Doradztwo udzielane przez pracowników biura LGD jest jednym z najważniejszych aspektów funkcjonowania biura. Można stwierdzić, że dzięki efektywnemu doradztwu, liczba składanych wniosków dobrej jakości jest zadawalająca, co z kolei przekłada się na wysoką jakość realizowanych projektów.
8. LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej jest bardzo dobrze rozpoznawalne na obszarze swojego działania. Grupa jest kojarzona z realizowanymi inicjatywami, zwłaszcza przez organizacje pozarządowe. Zainteresowanie naborami na uruchomienie działalności gospodarczej również potwierdza, iż LGD spełnia nałożone na nie zadania. Realizowane projekty są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru LSR i wpływają na jego wzmocnienie. Wybierane projekty odpowiadają również na potrzeby społeczności.
9. LGD stosowało bardzo szeroki wachlarz metod komunikacyjnych, w tym te bardziej tradycyjne (publikacje w prasie lokalnej, ulotki, ogłoszenia parafialne), jak i nowoczesne (wykorzystywanie internetu). W opinii pracowników w przypadku komunikacji przed naborami najlepiej sprawdza się wysyłanie SMS-ów gminnych, co należy uznać za bardzo nowatorskie i godne pochwały i warte naśladowania rozwiązanie. Ankietowani beneficjenci za najbardziej efektywne uznali spotkania informacyjno-konsultacyjne.

2. Spis treści

1. Streszczenie najważniejszych wyników badania	3
2. Spis treści	6
3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji	8
4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania	11
5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją	14
5.1. Obszar objęty Strategią Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność	14
5.2. Główne założenia Lokalnej Strategii Rozwoju	26
5.3. Rzeczowy i finansowy postęp w realizacji LSR	29
5.4. Projekty współpracy	39
5.5. Działania poza RLKS	41
5.6. Działalność biura LGD	42
5.6.1. Ogólna organizacja pracy	42
5.6.2. Szkolenia pracowników i organów LGD	43
5.6.3. Realizacja planu komunikacji	45
5.6.4. Doradztwo	49
5.7. Zmiany na obszarze objętym LSR w ocenie członków lokalnej społeczności	53
6. Kompleksowa ocena wdrożenia LSR, w tym stopień osiągnięcia celu głównego	59
6.1. Stopień osiągnięcia celu głównego	59
6.2. Ocena wpływu zrealizowanej LSR na kapitał społeczny	60
6.3. Ocena wpływu zrealizowanej LSR na przedsiębiorczość	61
6.4. Ocena wpływu zrealizowanej LSR na turystykę i dziedzictwo kulturowe obszaru	62
6.5. Ocena zrealizowanych operacji pod kątem realizacji potrzeb grup defaworyzowanych zdefiniowanych w LSR	63
6.6. Innowacyjność	64
6.7. Ocena jakości i przydatności wdrożonych projektów współpracy	65
6.8. Ocena skuteczności i efektywności działalności LGD przy wdrażaniu LSR i animowaniu lokalnych partnerów oraz ocena pracy biura	65
6.9. Ocena procesu wdrażania	66
6.10. Wartość dodana podejścia LEADER w okresie wdrażania LSR (2015-2023)	67

7. Podsumowanie. Wnioski i rekomendacje do dokumentu strategicznego na nowy okres programowania	68
8. Spis tabel i wykresów	70
9. Aneksy tworzone w toku realizacji badania	72
Ankieta dla mieszkańców obszaru działania Stowarzyszenia Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej	72
Ankieta dla beneficjentów LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej	75

3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji

Przedmiotem badania, którego wyniki prezentowane są w niniejszym raporcie, była Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej przygotowana w okresie programowania UE 2014-2020 oraz działania podjęte na rzecz jej realizacji w latach 2016-2021. Celem badania było dokonanie oceny działań podejmowanych na rzecz realizacji celów zapisanych w LSR.

Badanie zostało przeprowadzone przez Fundację Socjometr – niezależny podmiot specjalizujący się w badaniach społecznych, który spełnia wymogi stawiane ewaluatorom zewnętrznym określone w wytycznych Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi nr 10/1/2022 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Szczegółowe cele badania zostały sformułowane na podstawie wspomnianych powyżej Wytycznych. Skupiały się one w kilku obszarach tematycznych, w ramach których postawiono pytania badawcze. Zestaw tych pytań był wspólny dla wszystkich Lokalnych Grup Działania w województwie świętokrzyskim, co było efektem zastosowanego w tym regionie systemu ewaluacji (więcej informacji na ten temat w kolejnym rozdziale).

Obszary badań oraz przypisane do nich pytania badawcze:

1. Ocena wpływu na główny cel LSR
 - a. Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?
2. Ocena wpływu na kapitał społeczny
 - a. Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
 - b. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
3. Przedsiębiorczość
 - a. W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
 - b. Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?

4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe
 - a. W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
 - b. W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?
5. Grupy defaworyzowane
 - a. Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
 - b. Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
 - c. Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?
6. Innowacyjność
 - a. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
 - b. Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
7. Projekty współpracy
 - a. Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?
 - b. Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?
8. Ocena funkcjonowania LGD
 - a. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
 - b. Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
 - c. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?
9. Ocena procesu wdrażania
 - a. Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?
 - b. Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?
 - c. Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?

d. Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?

10. Wartość dodana podejścia LEADER

a. Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?

b. Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?

c. Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?

d. Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Szczegółowe obszary działań LGD, które zostały poddane ocenie:

1. Działalność biura LGD, w tym w szczególności jakość i efektywność świadczonego doradztwa dla wnioskodawców (rzeczywistych i potencjalnych) oraz beneficjentów.
2. Realizacja planu komunikacji, rozpoznawalność LGD, wymiana informacji z mieszkańcami obszaru oraz jakość podejmowanych działań komunikacyjnych.
3. Realizacja rzeczowo-finansowa Lokalnej Strategii Rozwoju.
4. Funkcjonowanie organów LGD.
5. Działania na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej oraz włączenia społecznego (w szczególności wsparcie udzielone przedstawicielom grupy defaworyzowanej).
6. Działania LGD w zakresie rozwoju przedsiębiorczości oraz turystyki i dziedzictwa kulturowego.
7. Promowanie innowacyjności na obszarze objętym LSR.
8. Realizacja projektów współpracy.

4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania

Opisywane tu badanie jest częścią większego projektu badawczego realizowanego przez Fundację Socjometr we współpracy ze Świętokrzyską Siecią LGD. Polega on na realizowaniu monitoringu i ewaluacji według metodologii wspólnej dla wszystkich Lokalnych Grup Działania w województwie świętokrzyskim. Projekt ten jest unikatowy w skali kraju i z pewnością może być uznany za dobrą praktykę, ponieważ wprowadzają on nową jakość w zakresie ewaluacji procesu wdrażania Lokalnych Strategii Rozwoju. Najważniejszą merytoryczną korzyścią ze stosowania przez świętokrzyskie LGD wspólnej metodologii monitoringu i ewaluacji procesu wdrażania LSR jest możliwość zbierania danych porównywalnych w skali całego województwa. Podwaliny pod współpracę w tym zakresie zostały położone w okresie programowania 2007-2013. W obecnym okresie programowania została ona rozszerzona na wszystkich członków Świętokrzyskiej Sieci LGD, co pozwoli w przyszłości na stworzenie wyczerpującego, zbiorczego raportu z działalności wszystkich tworzących ją Lokalną Grup Działania.

Prowadzenie ewaluacji we współpracy ze Świętokrzyską Siecią LGD, a nie z pojedynczymi Lokalnymi Grupami Działania jest korzystne nie tylko ze względów merytorycznych, ale także ze względów praktycznych, ponieważ taki model działania umożliwił wdrożenie kompleksowego systemu monitoringu i ewaluacji. Główne założenia tego systemu:

- LGD-y otrzymały wspólne narzędzia badawcze. Były to, po pierwsze, wystandaryzowane ankiety mierzące jakość i efektywność doradztwa, ankiety przeznaczone dla mieszkańców obszaru LGD, ankiety dla uczestników spotkań informacyjno-konsultacyjnych. Zarząd każdej z Lokalnych Grup Działania mógł wybrać, które z tych narzędzi należy zastosować, można było korzystać także z nich wszystkich. Niezależnie od tych decyzji zastosowanie wystandaryzowanych ankiet pozwoliło na uzyskanie danych, które możliwe są do agregowania w skali województwa. Drugim rodzajem wspólnych dla wszystkich świętokrzyskich LGD narzędzi były arkusze do monitorowania danych własnych. Mogą one być wypełniane na bieżąco lub w określonych momentach w danym roku kalendarzowym. Arkusze te

ułatwiają prowadzenie monitoringu, ponieważ gromadzą w jednym pliku wiele różnych danych. Dodatkową ich zaletą jest to, że niejako wymuszają systematyczność prowadzenia monitoringu. Ustandaryzowany formularz pozwala także na gromadzenie danych porównywalnych pomiędzy poszczególnymi Lokalnymi Grupami Działania. Trzecim rodzajem narzędzi wchodzących w skład systemu monitoringu i ewaluacji są scenariusze wywiadów z pracownikami oraz członkami organów LGD. Scenariusze te opracowane zostały na podstawie wydanych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi Wytycznych nr 5/3/2017 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

- Lokalne Grupy Działania samodzielnie zbierają dane ilościowe za pomocą ankiet oraz gromadzą dane własne. Badacze z Fundacji Socjometr odpowiedzialni są za przeprowadzenie badań jakościowych. Bardzo istotne jest również, że gromadzone dane wykorzystywane są w czasie prowadzonych co roku warsztatów refleksyjnych w ramach ewaluacji on-going. Przekazywane zbiory danych są poddawane analizie przez ekspertów Fundacji oraz przekazywane Lokalnym Grupom Działania w formie prezentacji kompatybilnej ze scenariuszem spotkań refleksyjnych.
- Powiązanie ze sobą procesów monitorowania postępów w realizacji Lokalnych Strategii Rozwoju, prowadzenia ewaluacji on-going, oceny śródkresowej oraz końcowej pozwala na znaczne oszczędności czasu i środków finansowych. Pracownicy LGD mają ściśle wyznaczone zadania w zakresie monitoringu, które zajmują stosunkowo niewiele czasu w porównaniu z sytuacją, gdy samodzielnie musieliby opracowywać narzędzia i analizować wszystkie dane. Zastosowanie wspólnych narzędzi i procedur ewaluacji w skali województwa spowodowało, że koszt ich stworzenia i wdrożenia został rozłożony na wiele podmiotów, co pozwoliło Lokalnym Grupom Działania na znaczne oszczędności środków finansowych w zakresie analiz, które zgodnie z Wytycznymi nr 10/1/2022 muszą być zlecane podmiotom zewnętrznym.

Zastosowane podejście badawcze opiera się na zasadzie triangulacji, czyli zapewnieniu trafności i rzetelności wyników badań poprzez gromadzenie danych za pomocą

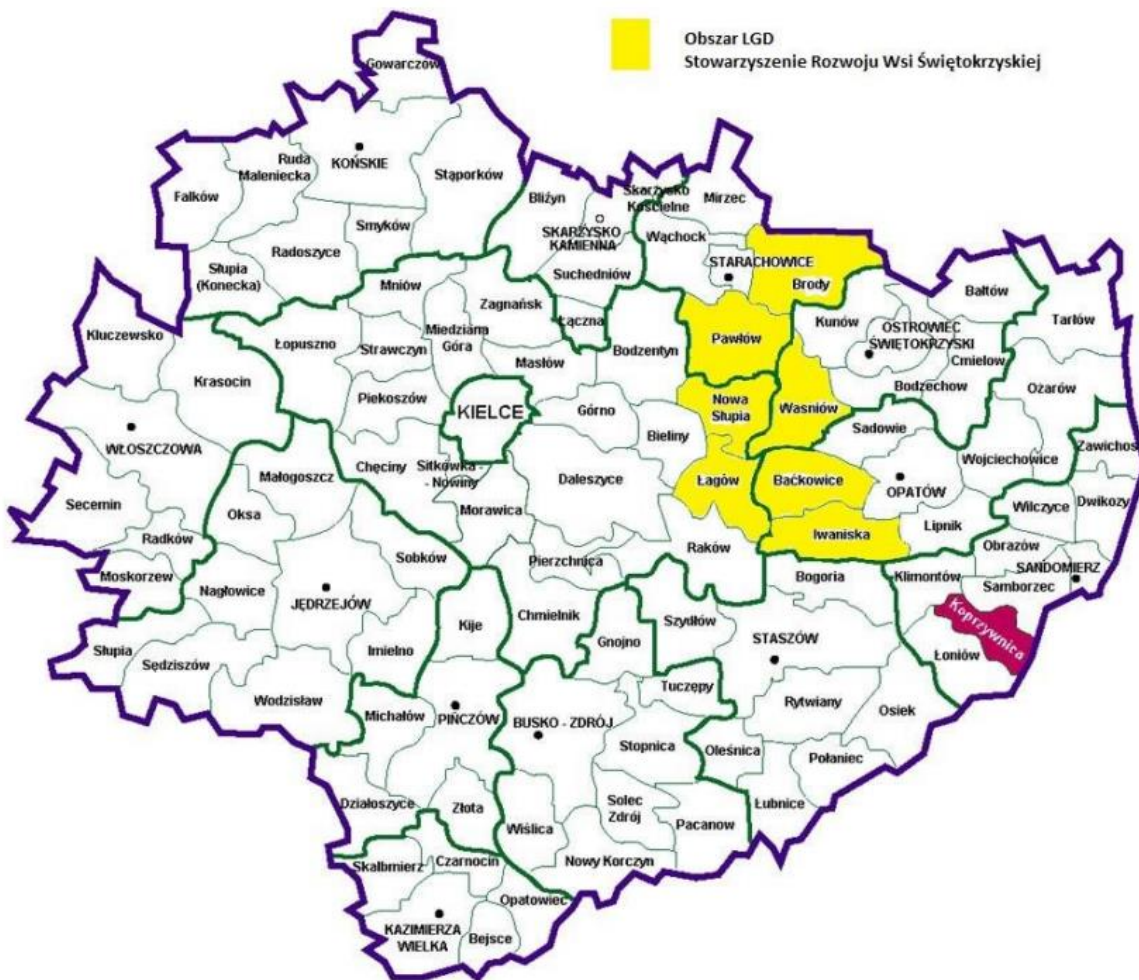
różnych technik badawczych. W przypadku projektu, którego wyniki są opisane w niniejszym raporcie zastosowano szeroki zestaw technik badawczych i analitycznych:

- analiza desk research (zbieranie i analizowanie danych zastanych, w tym dane Głównego Urzędu Statystycznego oraz dane gromadzone przez LGD w ramach monitoringu),
- analizy ilościowe (ankieta kierowana do beneficjentów i ankieta kierowana do mieszkańców obszaru),
- badania jakościowe przy użyciu scenariuszy wywiadów indywidualnych (IDI) i grupowych („fokusów”). Wywiady przeprowadzono z pracownikami biura LGD oraz z przedstawicielami organów stowarzyszenia.

5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją

5.1. Obszar objęty Strategią Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej obejmuje swoim zasięgiem teren siedmiu gmin położonych na obszarze województwa świętokrzyskiego. Są to: Baćkowice, Brody, Iwaniska, Łągów, Nowa Słupia, Pawłów i Waśniów. Obszar zajmuje obszar 810 km² i jest spójny w kontekście przestrzennym, a każda para gmin wchodzących w skład LGD znajduje się w bezpośrednim lub przynajmniej w dalszym sąsiedztwie, zaś cały obszar pozostaje w jednym obrysie. Cały obszar jest także spójny terytorialnie, łączą go podobne warunki przyrodnicze, geograficzne, społeczno-gospodarcze i kulturowe.

Rysunek 1. Obszar LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej.

Obszar LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej na dzień 31 grudnia 2013 roku, według danych Głównego Urzędu Statystycznego, zamieszkiwany był przez 62 310 osób. W 2021 roku wskaźnik był już znacznie niższy i wyniósł 59 614 osób. Należy podkreślić, że w latach 2016-2021 liczba mieszkańców spadła w każdej z gmin obszaru LGD. Biorąc pod uwagę poszczególne gminy wchodzące w skład LGD, zdecydowanie najliczniej zamieszkiwana jest gmina Pawłów i to ona odnotowała stosunkowo niewielki spadek liczby mieszkańców w latach 2016-2021. Najmniejszą liczbę mieszkańców posiada natomiast gmina Baćkowice. Szczegółowe dane przedstawia poniższa tabela.

Ludność w gminach wchodzących w skład LGD (Źródło: Bank Danych Lokalnych)						
Nazwa gminy/rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Łągów	6 910	6 908	6 886	6 880	6 812	6 730
Nowa Słupia	9 559	9 516	9 539	9 471	9 361	9 227
Baćkowice	4 919	4 892	4 870	4 868	4 837	4 802
Iwaniska	6 789	6 745	6 687	6 616	6 516	6 431
Waśniów	6 937	6 904	6 893	6 781	6 766	6 670
Brody	11 030	10 950	10 963	10 870	10 760	10 625
Pawłów	15 251	15 272	15 305	15 240	15 187	15 129

Tabela 1. Ludność w gminach wchodzących w skład LGD.

Kwestią wymagającą analizy są dochody gmin. Stanowią one parametr obrazujący w pośredni sposób dochodowość mieszkańców, ale także opisujący poziom rozwoju sektora gospodarczego. Wyrazem zdolności dochodowej gmin jest wskaźnik dochodów podatkowych na jednego mieszkańca w gminie, czyli tzw. wskaźnik G, który stanowi podstawę do wyliczenia rocznych kwot części wyrównawczej subwencji ogólnej i wpłat. Zgodnie z ustawą o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, wskaźnik G dla każdej gminy oblicza się dzieląc kwotę dochodów podatkowych (z tytułu podatku od nieruchomości, podatku rolnego, podatku leśnego, podatku od środków transportowych, podatku od czynności

cywilnoprawnych, podatku od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej, wpływów z opłaty skarbowej, wpływów z opłaty eksploatacyjnej, udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych) za rok poprzedzający rok bazowy przez liczbę mieszkańców gminy. Wskaźniki w 2021 roku w gminach wchodzących w skład LGD kształtowały się w przedziale 861,15 (Waśniów) - 1 578,17 (Łągów). Warto dla porównania odnotować, że najwyższym wskaźnikiem G w Polsce może się pochwalić gmina Kleszczów – w 2021 wyniósł on 29 808,10 zł (w 2020 roku - 31 028,40 zł). Najniższy wskaźnik G obliczono dla gminy Potok Górny – 485,66 zł w 2021 roku (w 2020 roku - 454,97 zł). Szczegóły dotyczące wydatków gmin wchodzących w skład LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej obrazuje poniższa tabela.

Wskaźnik G dla gmin wchodzących w skład LGD							
Nazwa gminy/rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Łągów	1 139,95	1 056,54	1 076,34	1 219,79	1 321,46	1 350,00	1 578,17
Nowa Słupia	697,86	674,96	738,52	744,37	3 897,48	884,43	1 025,63
Baćkowice	1 076,58	1 208,28	1 224,75	1 242,45	1 350,16	1 340,58	1 552,90
Iwaniska	559,91	648,29	703,20	762,83	787,77	779,85	869,93
Waśniów	635,68	675,90	667,45	619,86	656,07	768,53	861,15
Brody	771,77	817,22	881,24	942,57	1 005,79	1 112,43	1 191,09
Pawłów	625,05	670,84	713,88	774,44	840,01	524,71	991,69

Tabela 2. Wskaźniki G dla gmin wchodzących w skład LGD.

Kwestią wymagającą omówienia są wydatki gmin. W latach 2015-2020 we wszystkich gminach obszaru LGD wydatki rosły i należy podkreślić, że wzrosty te były dość duże (w przypadku gminy Brody aż o 3 709,75 zł). W 2020 roku największe wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca miała gmina Łągów (7 308,01 zł), a najniższe gmina Waśniów (4 790,40). Szczegóły obrazuje poniższa tabela.

Wydatki gmin na 1 mieszkańca w złotych (Źródło: Bank Danych Lokalnych)						
Nazwa gminy/rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Łągów	4 589,84	4 641,98	4 999,68	5 678,77	6 306,57	7 308,01
Nowa Słupia	3 317,46	3 686,75	4 007,41	5 463,42	5 802,13	6 723,92
Baćkowice	3 893,37	3 847,31	4 116,55	4 983,00	6 073,90	5 727,08
Iwaniska	3 133,77	3 837,97	4 339,47	4 286,16	4 636,16	5 007,93
Waśniów	3 543,73	3 888,61	4 332,71	5 639,32	4 535,63	4 790,40
Brody	2 685,74	3 353,90	3 960,12	4 609,44	5 082,73	6 395,49
Pawłów	3 143,55	3 580,13	4 046,31	5 221,44	5 371,79	5 255,93

Tabela 3. Wydatki gmin na 1 mieszkańca w złotych.

Gminy wchodzące w skład LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej prezentują się całkiem dobrze na tle innych gmin województwa świętokrzyskiego. Biorąc pod uwagę dochody ogółem budżetu na jednego mieszkańca wszystkie gminy znalazły się powyżej średniej dla województwa, a najlepiej pod tym względem wypadła gmina Słupia, której wskaźnik wyniósł 6 698,10 zł i był wyższy od średniej o 1 128,27 zł. Jeśli chodzi o wydatki budżetu gminy na jednego mieszkańca sytuacja prezentuje się już mniej imponująco. Wysokie wskaźniki osiągnęły gminy Łągów i Nowa Słupia, ale z drugiej strony poniżej średniej województwa świętokrzyskiego znalazły się gminy Iwaniska i Waśniów. W przypadku kategorii analizującej podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym gminy obszaru LGD wypadają bardzo słabo i wszystkie posiadają wskaźnik niższy od średniej województwa. Biorąc pod uwagę środki w budżecie gminy na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych sytuacja jest różnorodna. Wysokie wskaźniki odnotować można w gminach Nowa Słupia i Brody, które mają wartości zdecydowanie wyższe od średniej dla województwa. Pozostałe gminy znajdują się natomiast poniżej średniej, z czego najgorzej przedstawia się wskaźnik dotyczący gminy Pawłów. Szczegóły obrazuje poniższa tabela.

Nazwa gminy	Dochody ogółem budżetu gminy na 1 mieszkańca	Środki w budżecie gminy na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych	Wydatki budżetu gminy na 1 mieszkańca	Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym
Łagów	6 401,29	2 430 787,59	7 308,01	1 218,2
Nowa Słupia	6 698,10	8 314 811,11	6 723,92	1 147,7
Baćkowice	6 625,65	1 849 381,16	5 727,08	892,2
Iwaniska	5 877,81	1 953 001,04	5 007,93	987,6
Waśniów	5 618,12	1 014 992,62	4 790,40	762,1
Brody	6 194,38	8 070 168,31	6 395,49	1 188,9
Pawłów	5 939,00	719 369,27	5 255,93	1 007,9
Średnia województwa świętokrzyskiego	5 569,83	3 624 734,74	5 234,57	1 273,0

Tabela 4. Gminy wchodzące w skład LGD na tle innych gmin.

W przypadku zatrudnienia sytuacja w gminach była dość dobra. Trend pozytywny w latach 2015-2020 dało się zaobserwować we wszystkich gminach obszaru LGD. Dodatkowo warto podkreślić, że wzrosty dotyczyły zarówno mężczyzn, jak i kobiet (z wyjątkiem gminy Baćkowice, gdzie w omawianym okresie odnotowano nieznaczny spadek liczby pracujących mężczyzn). Cechą charakterystyczną obszaru pozostaje jest jednak to, iż wśród pracujących w większości gmin obszaru LGD mniej jest mężczyzn niż kobiet. Szczegóły zaprezentowano w poniższej tabeli.

Gmina	Pracujący w gminach wchodzących w skład LGD (Źródło: Bank Danych Lokalnych)					
	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Łagów	574	699	295	337	279	362
Nowa Słupia	1 024	1 090	472	524	552	566
Baćkowice	378	524	203	197	175	327
Iwaniska	353	367	166	171	187	196
Waśniów	223	256	34	54	189	202
Brody	1 016	1 152	559	620	457	532
Pawłów	957	1 039	385	444	572	595

Tabela 5. Pracujący w gminach wchodzących w skład LGD.

Pozytywnym trendem jest natomiast fakt, iż w latach 2015 – 2020 we wszystkich gminach poprawiała się proporcja liczby osób bezrobotnych zarejestrowanych do ogólnej liczby ludności. Bardzo duże spadki odnotowano w gminach Nowa Słupia (o 4,2) i Iwaniska (o 6,3). Należy jednak zauważyć, że w części gmin wskaźniki w dalszym ciągu są wysokie (np. w gminie Iwaniska 13,1, a w gminie Baćkowice 7,5). Negatywnym trendem są gorsze wskaźniki w przypadku udziału bezrobotnych kobiet w liczbie ludności niż mężczyzn (np. w gminie Iwaniska wskaźnik w przypadku kobiet wynosi 14,9, a mężczyzn 11,6, zaś w gminie Pawłów odpowiednio 6,2 i 4,7). Warto również zauważyć, że spadające bezrobocie niekoniecznie oznacza rosnącą aktywność zawodową, ponieważ jest ono powiązane ze spadającą liczbą osób w wieku produkcyjnym. Szczegółowe dane pokazuje poniższa tabela.

Gmina	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w gminach wchodzących w skład LGD (Źródło: Bank Danych Lokalnych)					
	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Łągów	8,0	6,3	8,2	5,7	7,9	7,0
Nowa Słupia	10,8	6,6	11,0	5,9	10,5	7,3
Baćkowice	10,7	7,5	10,7	7,6	10,6	7,4
Iwaniska	19,4	13,1	18,5	11,6	20,5	14,9
Waśniów	7,6	4,5	7,7	4,3	7,5	4,7
Brody	9,6	7,9	9,7	7,5	9,4	8,4
Pawłów	7,1	5,4	7,2	4,7	6,9	6,2

Tabela 6. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w gminach wchodzących w skład LGD.

W ostatnich latach liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności wzrastała i wzrost ten był dość duży. Pozytywne tendencje dotyczyły gmin Łągów (wzrost o 312,1), Nowa Słupia (o 255,4), Pawłów (o 249,3) i Brody (o 249). Warto zwrócić jednak uwagę na różnice pomiędzy poszczególnymi gminami, które wchodzą w skład LGD. Podczas gdy w gminie Waśniów w 2021 roku wartość wskaźnika liczby podmiotów w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym wynosiła 792,8, w gminie Łągów wskaźnik był znacznie wyższy i wyniósł 1 313,0. Szczegóły zaprezentowano w poniższej tabeli.

Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym (Źródło: Bank Danych Lokalnych)						
Nazwa gminy/rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Łągów	1 000,9	1 029,2	1 117,6	1 128,8	1 218,2	1 313,0
Nowa Słupia	984,8	1 016,0	1 041,9	1 078,5	1 147,7	1 240,2
Baćkowice	741,3	760,2	830,3	854,2	892,2	976,7

Iwaniska	772,8	810,8	894,7	921,9	987,6	1 010,8
Waśniów	631,8	613,2	697,8	736,1	762,1	792,8
Brody	1 000,4	1 046,9	1 075,1	1 120,5	1 188,9	1 249,4
Pawłów	834,7	869,3	915,3	968,7	1 007,9	1 084,0

Tabela 7. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym.

W latach 2016-2021 na obszarze LGD odnotowano wzrost liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą i w niektórych gminach były to wzrosty bardzo duże. Największy dotyczył gminy Łągów (o 169). W 2021 roku najwięcej podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców odnotować można było właśnie w gminie Łągów (704), a najmniej podmiotów występowało w gminie Waśniów (379). Szczegóły obrazuje poniższy wykres.

Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. ludności (Źródło: Bank Danych Lokalnych)						
Nazwa gminy/rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Łągów	535	553	600	602	656	704
Nowa Słupia	511	529	529	541	570	607
Baćkowice	356	366	394	403	422	466
Iwaniska	401	420	455	461	499	513
Waśniów	307	297	339	361	368	379
Brody	523	547	566	583	625	654
Pawłów	442	466	478	503	525	565

Tabela 8. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. ludności.

W LSR podkreślono dynamiczny wzrost liczby organizacji pozarządowych na obszarze LGD. Zwrócono uwagę, że wzrastała liczebność i aktywności Kół Gospodyń Wiejskich, które zajmowały się organizacją imprez lokalnych, na których mieszkanki wsi prezentowały

działalność artystyczną, kulinarną i społeczną. Dzięki temu wzrastała promocja tej aktywności społecznej, a jednocześnie pojawiały się nowe inicjatywy. Dodatkowo na terenie gmin dawały o sobie znać stowarzyszenia nakierowane na rozwój lokalny swoich miejscowości. Podstawowym obszarem działalności lokalnych stowarzyszeń uznano w LSR działania aktywizujące lokalną społeczność, organizację niewielkich imprez lokalnych, integrację lokalnej społeczności, prowadzenie szkół podstawowych, kultywowanie lokalnych tradycji. Zwracano równocześnie uwagę na brak wystarczającego zaplecza merytorycznego i finansowego stowarzyszeń. W konsekwencji postanowiono, że LGD będzie kierować konkursy przede wszystkim do organizacji pozarządowych. W LSR zwrócono też uwagę na niewielki dostęp do kultury. Funkcjonujące w części gmin Ośrodki Kultury i świetlice wiejskie nie zaspokajały w pełni potrzeb lokalnych społeczności. Dodatkowo podkreślono słabo rozwiniętą infrastrukturę umożliwiającą atrakcyjne spędzanie wolnego czasu. W tych dziedzinach również zaplanowano prowadzenie odpowiednich działań.

Konsultacje społeczne odegrały kluczową rolę w wyborze grup defaworyzowanych. Zaliczono do nich:

- osoby bezrobotne,
- osoby, które w roku ogłoszenia naboru wniosków nie ukończą 35 lat,
- kobiety powracające na rynek pracy po okresie związanym z wychowaniem dzieci.

Uznano, iż grupy te będą preferowane w kryteriach wyboru operacji. Z uwagi na fakt, iż na obszarze wśród pracujących w większości gmin obszaru LGD mniej jest mężczyzn niż kobiet, w kryteriach wyboru zastosowano również preferencje dla mężczyzn. Dodatkowo w 2020 roku zdefiniowano nową grupę defaworyzowaną: osoby, które ukończyły 50 rok życia. Wybór dodatkowej grupy defaworyzowanej ściśle łączył się z obserwowaną słabą stroną gmin, jaką jest odpływ ludzi poza obszar LGD. W konsekwencji do zagrożeń zaliczono też starzejące się społeczeństwo. Statystyki Głównego Urzędu Statystycznego potwierdzają, iż w ostatnich latach jeszcze bardziej pogorszyła się proporcja między liczbą osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym w latach 2016-2021 spadła w prawie każdej z gmin (jedynym wyjątkiem

gmina Pawłów, gdzie minimalnie wzrosła liczba osób w wieku przedprodukcyjnym). Zgodnie z tendencją ogólnopolską w większości gmin wzrosła natomiast liczba osób w wieku poprodukcyjnym. Szczegóły prezentuje poniższa tabela.

Gmina	Ludność gmin w wieku (Źródło: Bank Danych Lokalnych):					
	Przedprodukcyjnym		Produkcyjnym		Poprodukcyjnym	
	2016	2021	2016	2021	2016	2021
Łagów	1 274	1 240	4 376	4 166	1 260	1 324
Nowa Słupia	1 529	1 462	6 072	5 604	1 958	2 161
Baćkowice	875	845	3 089	2 918	955	1 039
Iwaniska	1 276	1 120	4 257	3 987	1 256	1 324
Waśniów	1 285	1 212	4 210	3 910	1 442	1 548
Brody	1 938	1 804	6 887	6 579	2 205	2 242
Pawłów	3 024	3 031	9 489	9 207	2 738	2 891

Tabela 9. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym.

W LSR za inne istotne zagrożenie uznano wyjazd ludzi w poszukiwaniu miejsc pracy czy lepszych warunków życiowych. Tendencji tej nie udało się w ostatnich latach zahamować. Dane Głównego Urzędu Statystycznego jednoznacznie pokazują, że w latach 2017-2021 w gminach obszaru LGD dominowały ujemne wskaźniki salda migracji. W 2021 roku odnotowano je w 5 spośród 7 gmin obszaru LGD. Szczegóły zaprezentowano w poniższej tabeli.

Saldo migracji ogółem w gminach wchodzących w skład LGD (Źródło: Bank Danych Lokalnych)					
Nazwa gminy/rok	2017	2018	2019	2020	2021
Łagów	-24	-26	-25	-33	-41
Nowa Słupia	-28	-7	-26	-45	-43
Baćkowice	-22	-13	19	8	3

Iwaniska	-28	-35	-29	-57	-27
Waśniów	-19	-12	-51	-10	-43
Brody	-9	21	1	-27	-13
Pawłów	-3	-27	-61	-5	16

Tabela 10. Saldo migracji ogółem w gminach wchodzących w skład LGD.

Świadczeniem usług opiekuńczych i specjalistycznych dla osób starszych i chorych oraz pomocą finansową, rzeczową i organizacją dla osób w trudnej sytuacji życiowej zajmują się w gminach ośrodki pomocy społecznej. Sama liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej z roku na rok spada w każdej z gmin obszaru LGD i w części z gmin są to spadki znaczne. Są jednak gminy, w których sytuacja jest nadal bardzo zła, a wskaźniki są wyższe od średniej województwa świętokrzyskiego (Łągów, Nowa Słupia, Iwaniska). Szczegóły obrazuje poniższa tabela.

Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. Ludności (Źródło: Bank Danych Lokalnych)						
Nazwa gminy/rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ŚWIĘTOKRZYSKIE	946	862	761	688	634	561
Łągów	893	879	571	765	690	630
Nowa Słupia	1 107	1 049	867	780	701	573
Baćkowice	908	809	814	714	708	549
Iwaniska	1 575	1 468	1 244	1 162	960	800
Waśniów	1 021	752	641	600	635	507
Brody	1 042	921	841	730	535	360
Pawłów	1 476	1 219	605	537	501	549

Tabela 11. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności.

Atutem obszaru są walory krajobrazowo-przyrodnicze sprzyjające rozwojowi turystyki, domów spokojnej starości i upraw ekologicznych. Do największych atrakcji obszaru zaliczyć trzeba: Klasztor na Świętym Krzyżu, Centrum Kulturowo-Archeologiczne w Nowej Słupi, Zamek Krzyżtopór w Ujeździe. Na obszarze LGD znajdują się dwa główne punkty pielgrzymkowe województwa świętokrzyskiego, czyli Sanktuarium Relikwii Drzewa Krzyża Świętego na Świętym Krzyżu i Sanktuarium Matki Boskiej Królowej Polski w Kałkowie. Istotną rolę odgrywa dziedzictwo kulturowe, na które składają się tradycje i obrządki ludowe, a także działalność zespołów ludowych. Obszar LGD to również liczne wydarzenia kulturalne i wymienić tu można: Dymarki Świętokrzyskie, Turnieje Rycerskie w Zamku Krzyżtopór w Ujeździe, Jarmark Świętokrzyski. Przyciągają one dużą rzeszę uczestników, w tym nie tylko mieszkańców, ale i turystów. Sam potencjał turystyczny został określony w LSR jako niewykorzystywany. Dane Głównego Urzędu Statystycznego pokazują, że w ostatnich latach liczba turystycznych obiektów noclegowych nieco spadła. Należy jednak zauważyć, że dane GUS zawierają informacje na temat zarejestrowanych działalności agroturystycznych, a więc takich, które spełniają warunki ustawowe (ustawa o usługach hotelarskich), gdzie obiekty agroturystyczne są uznane za „inne obiekty” oraz są zgłoszone do ewidencji prowadzonej przez właściwego wójta ze względu na miejsce położenia obiektu. Zatem w praktyce istnieje wiele obiektów zlokalizowanych na obszarach wiejskich, w których świadczone są usługi hotelowe, jednak są one nieewidencjonowanych i statystyki oficjalne ich nie obejmują.

Turystyczne obiekty noclegowe w gminach – stan w dniu 31 lipca poszczególnych lat (Źródło: Bank Danych Lokalnych)			
Nazwa gminy/rok	2017	2019	2021
Łagów	1	2	2
Nowa Słupia	9	9	7
Baćkowice	-	-	-
Iwaniska	2	2	2
Waśniów	-	-	-
Brody	2	1	2
Pawłów	1	2	1

Tabela 12. Turystyczne obiekty noclegowe w gminach wchodzących w skład LGD.

5.2. Główne założenia Lokalnej Strategii Rozwoju

Cele i przedsięwzięcia Lokalnej Strategii Rozwoju są odpowiedzią na diagnozę obszaru opierającą się na konsultacjach społecznych, doświadczeniach LGD i danych statystycznych oraz wynikłej z tej oceny analizie SWOT. Lokalna Strategia Rozwoju miała realizować jeden cel ogólny, do którego przypisano trzy cele szczegółowe, z których pierwsze dwa obejmują po dwa przedsięwzięcia, a trzeci jedno przedsięwzięcie.

Cel ogólny nazwano: „**Wsparcie lokalnego rozwoju gospodarczego oraz ograniczanie skutków wykluczenia społecznego i ubóstwa przy jednoczesnym podejmowaniu działań przeciwdziałających zmianom klimatycznym**”. Cel ogólny skierowano na zintegrowanie działań w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy, wsparcia przedsiębiorczości, rozwoju infrastruktury i wzmocnienia lokalnego kapitału ludzkiego i społecznego, podejmowania działań przeciwdziałających zmianom klimatycznym przyczyniających się do wzrostu rozwoju lokalnego przy równoczesnym ograniczeniu negatywnych skutków wykluczenia społecznego i ubóstwa na obszarze LSR.

Pierwszy cel szczegółowy **1.1. Poprawa sytuacji na rynku pracy poprzez wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, produktów lokalnych** ukierunkowano na zintegrowanie działań służących tworzeniu miejsc pracy. Celowi temu miały służyć przedsięwzięcia dotyczące udzielaniu premii na zakładanie działalności gospodarczej oraz dotacje na rozwój istniejących firm. Dodatkowo zapanowano inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości, w tym kształtowanie postaw przedsiębiorczych, rozwój rynków zbytu produktów lub usług lokalnych oraz promocję gospodarczą regionu.

Drugi cel szczegółowy to **1.2. Wzmacnianie spójności obszaru LGD, zwiększenie zaangażowania mieszkańców w rozwój swoich miejscowości z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i poszanowaniem środowiska naturalnego**. W ramach przedsięwzięć zaplanowano tutaj działania służące wsparciu rozwoju infrastruktury kulturalnej, rekreacyjnej i turystycznej, będących bazą dla organizacji różnych form aktywności lokalnej i jednocześnie poprawiającą atrakcyjność obszaru LGD czy też wpływających na integrację społeczną (m.in. zajęcia dla dzieci i młodzieży oraz osób starszych, wspieranie organizacji wydarzeń kulturalno-rekreacyjnych, wspieranie wydarzeń podnoszących wiedzę społeczności

lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, wspieranie działań nakierowanych na budowanie społeczeństwa obywatelskiego i grup nieformalnych).

Trzeci cel szczegółowy **1.3. Sprawne i efektywne wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020** sprowadzał się zaś przede wszystkim do przedsięwzięć polegających na wspieraniu bieżącej pracy biura, wspieraniu podnoszenia kwalifikacji pracowników i członków organów statutowych. Celem działań było zapewnienie prawidłowego funkcjonowania biura LGD.

Zmian w Lokalnej Strategii Rozwoju na przestrzeni ostatnich lat nie było zbyt wiele. Potwierdza to fakt, iż dokument został przygotowany w odpowiedni sposób. Spośród tych istotniejszych można wymienić wprowadzenie nowych rozwiązań do projektów współpracy (wynikających ze zmiany tematyki, ale też z sytuacji pandemicznej), uaktualnienie harmonogramu, ale też dodanie jednej grupy defaworyzowanej (osoby po 50 roku życia). Należy również podkreślić, że dodano nowe wskaźniki wskutek pozyskania dodatkowych środków. Bonusy przeznaczono na przedsięwzięcia **1.1.1 Nowe miejsca pracy z przeznaczeniem na dotacje na rozwój istniejących firm** oraz powiązane z tym zakresem przedsięwzięcie **1.1.2 Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorstw**, a także na przedsięwzięcie **1.2.1 Rozwój infrastruktury służącej społeczności lokalnej z przeznaczeniem na obiekty infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej, w tym wyposażenie obiektów pełniących funkcje kulturalne**. Dodatkowe środki na infrastrukturę miały pozwolić stworzyć nowe możliwości aktywizacji i integracji społeczności lokalnej obszaru objętego LSR. Należy też dodać, że nowym zakresem tematycznym w obrębie Przedsięwzięcia 1.2.2 jest **Wsparcie tworzenia koncepcji Smart Village**, co ma związek z planowanym wprowadzeniem idei Smart Village w kolejnym okresie programowania. Dodano także przedsięwzięcie **1.2.3 Działania mające na celu podniesienie wiedzy w zakresie ochrony środowiska i zapobieganiu zmianom klimatycznym**, a w ramach zadań w tym zakresie szczególny nacisk miano położyć na innowacyjne rozwiązania oraz popularyzowanie postaw zapobiegających zmianom klimatycznym.

Poniższa tabela pokazuje szczegółowo historię naborów, jakie prowadzono w LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej.

Data naboru	Zakres wsparcia	Liczba złożonych wniosków	Liczba wybranych wniosków	Protesty złożone	Protesty / odwołania uwzględnione
1.12.- 30.12.2016 r.	Rozwijanie działalności gospodarczej	18	15	1	1
20.01- 06.02.2017	Projekty grantowe	16	16	0	0
20.01- 06.02.2017	Projekty grantowe	7	7	0	0
11.09- 6.10.2017	Podejmowanie działalności gospodarczej	8	8	0	0
6.11- 20.11.2017	Infrastruktura rekreacyjna	4	4	0	0
6.11- 20.11.2017	Infrastruktura kulturalna	4	4	0	0
23.03- 9.04.2018	Infrastruktura rekreacyjna	1	3	0	0
23.03- 9.04.2018	Infrastruktura kulturalna	1	1	0	0
7.01- 25.01.2019	Podejmowanie działalności gospodarczej	16	11	3	1
30.09- 14.10.2019	Infrastruktura kulturalna i rekreacyjna	11	11	0	0
4.10- 18.10.2019	Rozwijanie działalności gospodarczej	10	10	0	0
31.07- 14.08.2020	Infrastruktura rekreacyjna	6	6	0	0
31.07- 14.08.2020	Infrastruktura kulturalna	3	3	0	0
16.11- 30.11.2021	Podejmowanie działalności gospodarczej	14	13	1	1

Tabela 13. Nabory w LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej

Wielkim zainteresowaniem cieszyły się nabory na podejmowanie i rozwój działalności gospodarczej. Dzięki działaniom powstało sporo miejsc nowych pracy. Duży wpływ miał na to fakt, iż w LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej na otwieranie działalności gospodarczej przeznaczano premię w wysokości 50 tysięcy, a potem 60 tysięcy, co

w porównaniu z innymi LGD-ami było kwotą niższą. Przedstawiciele LGD doszli jednak do wniosku, że jest to suma jak najbardziej wystarczająca. Zainteresowanie działaniami potwierdza, że była to praktyka słuszna.

Z realizacją projektów grantowych również nie było żadnych problemów. W ramach działań dotyczących rozwoju infrastruktury udało się zrealizować wiele operacji, których efekty są dostrzegane przez mieszkańców. Wnioski składały przede wszystkim stowarzyszenia i organizacje pozarządowe współpracujące z gminami (działania odbywały się na zasadzie refundacji). W przedsięwzięciach powstały między innymi place zabaw i siłownie oraz przeprowadzono remonty i doposażenie świetlic czy domów kultury. Wszystkie działania wychodziły przede wszystkim naprzeciw oczekiwaniom lokalnej społeczności.

Samą jakość składanych wniosków należy określić jako bardzo wysoką. Ma to związek między innymi z tym, iż kryteria są ściśle doprecyzowane i stopniowane, w tym przy zakładaniu działalności gospodarczej premiowane jest przetwórstwo przemysłowe i faktyczne działania na rzecz ochrony środowiska. Istotną rolę odgrywa też to, że dodatkowe punkty mają szansę otrzymać osoby, które jeszcze nie skorzystały z środków. Należy również wspomnieć o kryterium zrównoważonego rozwoju wyrównującym szanse między gminami. Ważne jest także kryterium doświadczenia zawodowego. Nie ma więc w konsekwencji potrzeby stosowania np. kryterium premiującego wcześniejsze składanie wniosku, które nie jest do końca na pewno sprawiedliwe. Istotnego znaczenia w działaniach nabiera fakt, iż Urząd Marszałkowski w miarę szybko ocenia wnioski, co skutkuje tym, że w analizowanym okresie tylko jeden przedsiębiorca wycofał się z podpisania umowy.

5.3. Rzeczowy i finansowy postęp w realizacji LSR

Analiza postępu rzeczowo-finansowego pozwala ocenić efekty wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Ewaluacja jest możliwa dzięki danym dotyczącym osiągniętych wartości wskaźników produktu, które zostały przypisane do poszczególnych przedsięwzięć na etapie tworzenia LSR. Umiejętny dobór wskaźników zwiększa możliwość dobrej orientacji w realizowaniu celów szczegółowych. Poniższa tabela prezentuje jak Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej poradziło sobie z realizacją rzeczową Lokalnej Strategii Rozwoju.

Cel ogólny	Cel Szczegółowy	Przedsięwzięcie	Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Stan docelowy	Realizacja 2021		Realizacja 2021		
						U	P	U	P	
Wsparcie lokalnego rozwoju gospodarczego oraz ograniczanie skutków wykluczenia społecznego i ubóstwa przy jednoczesnym podejmowaniu działań przeciwdziałających zmianom klimatycznym	1.1. Poprawa sytuacji na rynku pracy poprzez wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, produktów lokalnych	1.1.1 Nowe miejsca pracy Aktywizacja	Liczba podmiotów którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	80	80	107	100,00%	133,75%	
			Liczba spotkań informacyjno - konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	szt.	32	32	32	100,00%	100,00%	
			Liczba publikacji	szt.	10	10	16	100,00%	160,00%	
			Liczba artykułów	szt.	10	10	45	100,00%	450,00%	
			Liczba kampanii promocyjnych	szt.	2	2	4	100,00%	200,00%	
			Liczba postów na prof. społ. LGD	szt.	10	10	35	100,00%	350,00%	
			Liczba wywiadów telefonicznych	szt.	12	12	12	100,00%	100,00%	
			Liczba przeprowadzonych badań	szt.	2	2	4	100,00%	200,00%	
		1.1.1.1. Nowe miejsca pracy	Podejmowanie działalności gospodarczej	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	39	21	18	53,85%	46,15%
		1.1.1.1. Nowe miejsca pracy		Rozwój działalności gospodarczej	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	22	22	19	100,00%
		1.1.2 Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości	Aktywizacja	Liczba podmiotów którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	12	12	9	100,00%	75,00%
				Liczba spotkań informacyjno - konsultacyjnych LGD z	szt.	15	15	34	100,00%	226,67%

			mieszkańcami						
			Liczba publikacji	szt.	4	4	1	100,00%	25,00%
			Liczba artykułów	szt.	12	12	28	100,00%	233,33%
			Liczba kampanii promocyjnych	szt.	1	1	1	100,00%	100,00%
			Liczba postów na prof. społ. LGD	szt.	12	12	29	100,00%	241,67%
			Liczba wywiadów telefonicznych	szt.	3	3	3	100,00%	100,00%
			Liczba przeprowadzonych badań	szt.	2	2	3	100,00%	150,00%
		1.1.2 Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości (grant I)	Liczba powierzonych grantów dotyczących kształtowania postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych	szt.	1	1	2	100,00%	200,00%
		1.1.2 Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości (grant II)	Liczba powierzonych grantów dot. rozwoju rynków zbytu produktów lub usług lokalnych	szt.	2	2	2	100,00%	100,00%
		1.1.2 Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości (grant III)	Liczba powierzonych grantów dotyczących promocji gospodarczej regionu	szt.	3	3	3	100,00%	100,00%
		1.1.2 Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości (współpraca)	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów międzynarodowych	szt.	2	2	2	100,00%	100,00%
	1.2 Wzmacnianie spójności obszaru LGD, zwiększenie zaangażowania mieszkańców w	1.2.1 Rozwój infrastruktury służącej społeczności	Liczba podmiotów którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	16	16	29	100,00%	181,25%

rozwój swoich miejscowości z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i poszanowaniem środowiska naturalnego	lokalnej Aktywizacja	Liczba spotkań informacyjno - konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	szt.	9	9	15	100,00%	166,67%
		Liczba publikacji	szt.	6	6	2	100,00%	33,33%
		Liczba artykułów	szt.	18	18	24	100,00%	133,33%
		Liczba kampanii promocyjnych	szt.	1	1	0	100,00%	0,00%
		Liczba postów na prof. społ. LGD	szt.	20	20	17	100,00%	85,00%
		Liczba wywiadów telefonicznych	szt.	3	3	3	100,00%	100,00%
		Liczba przeprowadzonych badań	szt.	2	2	3	100,00%	150,00%
	1.2.1 Rozwój infrastruktury służącej społeczności lokalnej (inf. rekreacyjna)	Liczba nowych lub przebudowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej	szt.	18	12	12	66,67%	66,67%
	1.2.1 Rozwój infrastruktury służącej społeczności lokalnej (inf. kulturalna)	Liczba nowych lub przebudowanych obiektów infrastruktury kulturalnej	szt.	12	6	6	50,00%	50,00%
	1.2.1 Rozwój infrastruktury służącej społeczności lokalnej (projekt współpracy)	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	1	1	0	100,00%	0,00%
	1.2.2. Wzmocnienie więzi społecznych (aktywizacja)	Liczba podmiotów którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	30	20	14	66,67%	46,67%
		Liczba spotkań informacyjno - konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	szt.	17	15	6	88,24%	35,29%
		Liczba publikacji	szt.	6	4	6	66,67%	100,00%
		Liczba artykułów	szt.	14	12	14	85,71%	100,00%

		Liczba kampanii promocyjnych	szt.	1	1	1	100,00%	100,00%	
		Liczba postów na prof. społ. LGD	szt.	18	12	11	66,67%	61,11%	
		Liczba wywiadów telefonicznych	szt.	3	3	7	100,00%	233,33%	
		Liczba przeprowadzonych badań	szt.	2	2	3	100,00%	150,00%	
	1.2.2	Wzmocnienie więzi społecznych (grant I)	Liczba powierzonych grantów dotyczących prowadzenia zajęć dla dzieci i młodzieży oraz osób starszych, służących wzmocnieniu więzi społecznych mieszkańców obszaru LGD poprzez kultywowanie lokalnych zwyczajów, tradycji	szt.	1	1	5	100,00%	500,00%
	1.2.2	Wzmocnienie więzi społecznych (grant II)	Liczba powierzonych grantów dotyczących wsparcia organizacji wydarzeń kulturalno - rekreacyjnych promujących obszar objęty LSR	szt.	1	1	2	100,00%	200,00%
	1.2.2	Wzmocnienie więzi społecznych (grant III)	Liczba powierzonych grantów dotyczących wsparcia organizacji wydarzeń podnoszących wiedzę społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych	szt.	8	4	9	50,00%	112,50%

		1.2.2 Wzmocnienie więzi społecznych (współpraca)	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	1	0	0	0,00%	0,00%
		1.2.2 Wzmocnienie więzi społecznych (Smart Village)	Liczba opracowanych koncepcji Smart Village	szt.	21	0	0	0,00%	0,00%
		1.2.3 Działania mające na celu podniesienie wiedzy w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych	Liczba zrealizowanych operacji mających na celu podniesienie wiedzy w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych	szt.	1	0	0	0,00%	0,00%
	1.3. Sprawne i efektywne wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020.	1.3.1 Bieżące administrowanie LGD	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	szt.	16	16	68	100,00%	425,00%
			Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	szt.	70	70	89	100,00%	127,14%
			Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	80	80	199	100,00%	248,75%

Tabela 2. Rzeczowy postęp w realizacji LSR w LGD.

Pierwsze przedsięwzięcie dotyczyło *stricto* rozwoju przedsiębiorczości i stanowiło kompleksowe podejście do zagadnienia. Podzielono je na podgrupy: działania aktywizacyjne i komunikacyjne, tworzenie działalności gospodarczej i rozwój istniejących firm, projekty grantowe i projekt współpracy. W działaniach aktywizacyjnych wskaźniki przedstawiają się imponująco. Osiągnięto lub przekroczono stan docelowy dotyczący udzielonego doradztwa, spotkań informacyjno-konsultacyjnych z mieszkańcami, opublikowanych artykułów i postów na profilach społecznościowych LGD, kampanii promocyjnych, publikacji, wywiadów telefonicznych oraz przeprowadzonych badań. Świetnie idą też działania dotyczące utworzenia nowego przedsiębiorstwa. Brak zrealizowania wszystkich wskaźników ma związek z pozyskaniem nowych środków na to przedsięwzięcie. Przedstawiciele LGD

Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej stwierdzili, iż nie ma większych obaw co do osiągnięcia stanu docelowego. Zakończono już natomiast operacje związane z rozwojem istniejącego przedsiębiorstwa, gdzie zwraca uwagę bardzo duża ilość przedsięwzięć. Zrealizowano już także wszystkie granty w ramach inicjatyw służących rozwojowi przedsiębiorczości, w tym te dotyczące kształtowania postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych, rozwoju rynku zbytu produktów lub usług lokalnych czy promocji gospodarczej regionu. Sukcesem zakończyła się też realizacja projektu współpracy „Kreator przedsiębiorczości”.

Drugi cel szczegółowy dotyczył wzmocnienia spójności obszaru LGD, zwiększenia zaangażowania mieszkańców w rozwój swoich miejscowości z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i poszanowaniem środowiska naturalnego. W tym przypadku również zakończono już realizację działań aktywizacyjnych, a także realizowany jest projekt współpracy „Strefy aktywności”. Zorganizowano więcej niż zaplanowano projektów grantowych dotyczących wzmocnienia więzi społecznych, w tym prowadzenia zajęć dla dzieci i młodzieży oraz osób starszych poprzez kultywowanie lokalnych zwyczajów i tradycji, wydarzeń kulturalno-rekreacyjnych promujących obszar LSR oraz podnoszących wiedzę społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych. Do realizacji pozostaje projekt współpracy dotyczący wzmocnienia więzi społecznych, opracowanie koncepcji Smart Village i działania służące podniesieniu wiedzy w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych. Do dokończenia pozostało też kilka operacji związanych z rozwojem infrastruktury kulturalnej i rekreacyjnej, ale tutaj nie ma obaw co do osiągnięcia stanu docelowego.

W trzecim celu szczegółowym, który sprowadzał się do bieżącego administrowania LGD przekroczono stan docelowy w działaniach dotyczących szkoleń dla pracowników i organów LGD czy podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa.

Analiza postępu rzeczowego udowadnia, że LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej bardzo profesjonalnie podchodzi do realizowanych działań. Osiągnięcie wartości docelowych świadczy o bardzo dobrej organizacji pracy, a także dobrym tempie ogłaszania i rozstrzygania naborów. Przedstawiciele LGD podkreślają efektywne wykorzystanie środków, ale jednocześnie zwracają uwagę, iż były one niewystarczające.

Wnioskodawców w przypadku niektórych przedsięwzięć było bowiem znacznie więcej niż założonych środków. Warto teraz zwrócić uwagę jak prezentował się postęp finansowy. Poniższa tabela pokazuje, jak przedstawiają się kwestie dotyczące rozdysponowywania i wypłaty środków z budżetu LSR.

Nazwa	Pomoc przyznana 2016	Pomoc wypłacona 2016	Pomoc przyznana 2017	Pomoc wypłacona 2017	Pomoc przyznana 2018	Pomoc wypłacona 2018	Pomoc przyznana 2019	Pomoc wypłacona 2019	Pomoc przyznana 2020	Pomoc wypłacona 2020	Pomoc przyznana 2021	Pomoc wypłacona 2021
1.1.1 Nowe miejsca pracy (podejmowanie dz. gosp.)	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	250 000,00 zł	50 000,00 zł	700 000,00 zł	300 000,00 zł	700 000,00 zł	700 000,00 zł	700 000,00 zł	700 000,00 zł
1.1.1 Nowe miejsca pracy (rozwój dz. gosp.)	2 987 067,00 zł	0,00 zł	2 987 067,00 zł	98 133,00 zł	2 940 368,00 zł	2 401 895,00 zł	2 940 368,00 zł	2 928 087,00 zł	4 284 961,00 zł	3 082 887,00 zł	4 284 961,00 zł	3 082 887,00 zł
1.1.2 Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości (grant I)	0,00 zł	0,00 zł	28 319,00 zł	0,00 zł	28 319,00 zł	28 308,01 zł	28 319,00 zł	28 308,01 zł	28 319,00 zł	28 308,01 zł	28 319,00 zł	28 308,01 zł
1.1.2 Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości (grant II)	0,00 zł	0,00 zł	56 467,00 zł	0,00 zł	56 467,00 zł	43 167,99 zł	56 467,00 zł	43 167,99 zł	56 467,00 zł	43 167,99 zł	56 467,00 zł	43 167,99 zł
1.1.2 Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości (grant III)	0,00 zł	0,00 zł	53 583,00 zł	0,00 zł	53 583,00 zł	52 774,00 zł	53 583,00 zł	52 774,00 zł	53 583,00 zł	52 774,00 zł	53 583,00 zł	52 774,00 zł
1.1.2 Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości (współpraca)	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	277 491,00 zł	0,00 zł	277 003,00 zł	53 753,00 zł	274 857,00 zł	53 753,00 zł	274 857,00 zł	53 753,00 zł
1.2.1 Rozwój infrastruktury służącej społeczności lokalnej (inf. rekreacyjna)	1 254 359,00 zł	0,00 zł	1 254 359,00 zł	774 386,00 zł	2 220 249,00 zł	1 254 359,00 zł	2 220 249,00 zł	2 034 535,00 zł	2 220 249,00 zł	2 220 249,00 zł	2 220 249,00 zł	2 220 249,00 zł
1.2.1 Rozwój infrastruktury służącej społeczności lokalnej (inf. kulturalna)	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	1 156 428,00 zł	0,00 zł	1 156 428,00 zł	370 714,00 zł	1 156 428,00 zł	1 156 428,00 zł	1 156 428,00 zł	1 156 428,00 zł

1.2.1 Rozwój infrastruktury służącej społeczności lokalnej (współpraca)	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	698 507,00 zł	0,00 zł	698 507,00 zł	0,00 zł
1.2.2 Wzmocnienie więzi społecznych (grant I)	0,00 zł	0,00 zł	49 991,00 zł	0,00 zł	49 991,00 zł	48 267,00 zł	49 991,00 zł	48 267,00 zł	49 991,00 zł	48 267,00 zł	49 991,00 zł	48 267,00 zł
1.2.2 Wzmocnienie więzi społecznych (grant II)	0,00 zł	0,00 zł	49 997,00 zł	0,00 zł	49 997,00 zł	49 997,00 zł	49 997,00 zł	49 997,00 zł	49 997,00 zł	49 997,00 zł	49 997,00 zł	49 997,00 zł
1.2.2 Wzmocnienie więzi społecznych (grant III)	0,00 zł	0,00 zł	138 765,00 zł	0,00 zł	138 765,00 zł	137 329,59 zł	138 765,00 zł	137 329,59 zł	138 765,00 zł	137 329,59 zł	138 765,00 zł	137 329,59 zł
1.2.2 Wzmocnienie więzi społecznych (współpraca)	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł
1.2.2 Wzmocnienie więzi społecznych (Smart Village)	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł
1.2.3 Działania mające na celu podniesienie wiedzy w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł

Tabela 35. Finansowy postęp w realizacji LSR.

Powyższa Tabela jednoznacznie pokazuje, że realizacja finansowa również przebiega zgodnie z założeniami. Można więc potwierdzić, że strategia jest już prawie w całości zrealizowana. W przypadku większości przedsięwzięć przyznano i wypłacono już całość albo zdecydowaną większość środków. Nie ma żadnych zagrożeń dla realizacji strategii. Bardzo istotne jest to, że LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej posiada dodatkowo plan na dokończenie działań.

5.4. Projekty współpracy

Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej ma na koncie dwa zrealizowane projekty współpracy i jest w trakcie realizacji kolejnych dwóch. Pierwszy z zakończonych to „**Kreator przedsiębiorczości**”. Trwał on od lipca 2018 do maja 2020 roku. Wzięło w nim udział 20 krajowych partnerów i jeden zagraniczny (Słowacja). Celem działań było stworzenie warunków do powstania stabilnych mikroprzedsiębiorstw i podmiotów ekonomii społecznej, rozwój istniejących firm oraz kształtowanie postaw przedsiębiorczych. W ramach projektu utworzono Lokalne Centrum Wspierania Przedsiębiorczości, do którego zadań należało:

- wspieranie rozwoju mikro i małej przedsiębiorczości poprzez działalność szkoleniową, doradczą i informacyjną;
- organizowanie bezpłatnego doradztwa w zakresie zdobywania nowych kwalifikacji zawodowych i doskonalenia nabytej wiedzy;
- świadczenie pomocy poprzez wymianę doświadczeń z innymi LCWP-ami;
- doradztwo pod kątem założenia nowego przedsiębiorstwa, uzyskania środków na sfinansowanie działalności firmy;
- organizowanie warsztatów rozwijających kreatywność i innowacyjność uczestników oraz ich umiejętności biznesowe;
- organizowanie działań integrujących społeczności lokalne, kształtowanie poczucia odpowiedzialności społecznej biznesu;

- wsparcie lokalnych produktów poprzez udział w ich promocji oraz pomoc w pozyskiwaniu środków na utrzymanie i rozwój produkcji oraz łańcucha sprzedaży.

W ramach działań na obszarze LGD przeprowadzono bezpłatne szkolenie z zakresu prowadzenia małej przetwórci owoców i warzyw. Należy też podkreślić, że powstałe Lokalne Centrum Wspierania Przedsiębiorczości funkcjonuje jako pomieszczenia konferencyjne, gdzie realizowane są cele statutowe Stowarzyszenia Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej. Prowadzono tam szkolenia oraz wynajem sali konferencyjnej. Całkowity budżet projektu wyniósł 2 971 658,00 zł, a udział finansowy LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej 222 008,38.

Drugi projekt „**Czas na Świętokrzyskie**” realizowano od marca 2018 do lutego 2019 roku. Wzięło w nim udział 7 krajowych partnerów. Celem prowadzonych działań było promowanie obszaru województwa świętokrzyskiego i partnerskich LGD, a w konsekwencji zwiększenie ruchu turystycznego. W ramach działań Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej przygotowało i sfinansowało kursy busa turystycznego, promującego atrakcje turystyczne regionu, a także zajmowała się ich promocją poprzez popularne blogi i Facebook. Uczestniczono również w imprezie targowej X Międzynarodowe Targi Turystyki Wiejskiej i Agroturystyki AGROTRAVEL. W ramach projektu wykonanych zostało też siedem 15-minutowych filmów promujących walory turystyczno-krajoznawcze, kulturowe, atrakcje turystyczne, bazę noclegową i gastronomiczną siedmiu partnerskich Lokalnych Grup Działania. Filmy te umieszczono na stronach internetowych poszczególnych LGD-ów, urzędów miast i gmin oraz przedstawicieli sektora turystycznego, a także emitowano na stoisku podczas imprezy targowej i wydano edycję DVD. Przygotowano również nowoczesną aplikację zapewniającą wirtualny spacer. Całkowity budżet projektu wyniósł 318 591,62 zł, a udział finansowy LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej 55 484,52 zł.

Realizację projektu „**Strefy aktywności**” rozpoczęto w grudniu 2020, a planowana data zakończenia to grudzień 2022. Bierze w nim udział 4 krajowych partnerów. Celem działań jest stworzenie miejsc i warunków aktywności oraz nowych możliwości aktywnego spędzania wolnego czasu dla mieszkańców i turystów na obszarze LGD. Z środków powstają między innymi centra aktywności lokalnej, miejsca odpoczynku turystów, miejsca obsługi rowerzysty. Wszystko przy wykorzystaniu lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych,

kulturalnych i społecznych. Całkowity budżet projektu wynosi 2 476 046,00 zł, a udział finansowy LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej 698 507,00 zł.

Ostatni z projektów to „**EKOlogiczni Liderzy LGD**”. Jego realizacja rozpoczęła się w marcu 2022 roku, a planowana data zakończenia to czerwiec 2023 roku. Projekt realizowany jest przez 5 partnerów z obszaru województwa świętokrzyskiego. Celem działań jest edukacja, promocja i wsparcie działań pozytywnie wpływających na ochronę środowiska oraz przeciwdziałanie zmianom klimatu na obszarze partnerstwa. Zaplanowano w jego ramach między innymi kampanię edukacyjną wśród dzieci i młodzieży („Zrezygnuj z kupowania wody - Chroń siebie i środowisk”), konkursy EKOlider i EKOlider - GOLDSTAR na terenie LGD. Całkowity budżet wynosi 1 343 727,00 zł, a udział finansowy LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej - 279 600,00 zł.

Warto podkreślić, że projekty współpracy idealnie wpasowują się w cele określone w LSR. Dotyczą one priorytetowych kwestii, czyli przedsiębiorczości, kapitału społecznego, infrastruktury rekreacyjnej i ekologii.

5.5. Działania poza RLKS

LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej stara się o pozyskiwanie środków poza RLKS, choć z uwagi na dużą ilość obowiązków jest to zadanie dość trudne. Warto jednak zwrócić uwagę na realizowany w latach 2017-2018 projekt „**LGD-owskie wsparcie w biznesowym starcie**” z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego 2014-2020. Stanowił on odpowiedź na bardzo duże zainteresowanie operacjami z zakresu przedsiębiorczości, a inicjatywa pojawiła się na spotkaniu świętokrzyskich Lokalnych Grup Działania. Celem działań było pobudzenie przedsiębiorczości poprzez zwiększenie liczby mikroprzedsiębiorstw tworzonych przez osoby bezrobotne i nieaktywne zawodowo oraz przez osoby odchodzące z rolnictwa na obszarze gmin województwa świętokrzyskiego obejmujących działalność 14 LGD-ów będących realizatorami projektu. W ramach działań odbywały się liczne szkolenia dotyczące zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej, w tym w zakresie następujących tematów: prawne aspekty działalności gospodarczej, księgowość i podatki w małej firmie, zasady rozliczania

dotacji, warsztaty pisania biznesplanów. Prowadzono także doradztwo poszkoleniowe w formie grupowej i indywidualnej. Z grupy 15 uczestników wyłoniono 10 osób, które po złożeniu biznesplanów i pozytywnej weryfikacji otrzymały dotację inwestycyjną w wysokości 21 000 zł na osobę i wsparcie pomostowe przez okres pół roku w wysokości 1 100 zł. Całkowity budżet projektu wyniósł 4 759 873,00 zł.

Warto także zwrócić uwagę na działania „Góry Świętokrzyskie odkryte i dostępne”, które służyło pobudzeniu przedsiębiorczości i turystyki w regionie poprzez przygotowanie portalu promującego zasoby lokalne i sfinansowanie kursowania busa turystycznego wokół Świętego Krzyża. Koszt działań wyniósł 55 571,00 zł i realizowany był w 2016 roku z Funduszy Szwajcarskich. Spośród działań poza RLKS należy też wymienić zorganizowanie konferencji „Leader Dziś i Jutro” podsumowującą wdrażanie lokalnych strategii rozwoju w latach 2016 - 2018 i przedstawiającej perspektywę po roku 2021.

Od 2015 roku LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej prowadzi również szkołę językową, organizującą zajęcia dla lokalnych dzieci i młodzieży w ramach odpłatnej działalności. Było to doskonałym pomysłem, zwłaszcza że wcześniej rodzice musieli wozić swoje dzieci do Kielc. Początkowo niewielkie dwie grupy rozrosły się w profesjonalną szkołę językową (aktualnie uczy się w niej ponad 100 uczniów!).

W planach są kolejne działania poza RLKS. Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej w trakcie przeprowadzania ewaluacji było w trakcie oczekiwania na ocenę wniosku do FIO na działania z zakresu wsparcia operacji dla seniorów „Zdrowy i aktywny senior”. Zaplanowane są tam spotkania dotyczące zdrowia, rehabilitacji, psychologii, a także przeprowadzenie warsztatów aktywizacyjnych.

5.6. Działalność biura LGD

5.6.1. Ogólna organizacja pracy

Biuro Lokalnej Grupy Działania ma swoją siedzibę w centrum Łagowa. Pracownicy zatrudnieni są czas nieokreślony, co zapewnia im stabilność finansową, a także większe

zaangażowanie w prowadzone działania. W biurze są cztery etaty: dyrektor biura, młodszy specjalista ds. zarządzania projektami, specjalista ds. zarządzania projektami, starszy specjalista ds. zarządzania projektami. Skład osobowy w ewaluowanym okresie zmienił się tylko w przypadku jednej osoby. Obowiązki są ściśle dopasowane i wyraźne: pierwszy pracownik zajmuje się doradztwem, monitoringiem LSR i zmianami w dokumencie strategicznym, drugi pracownik szkołą językową i bieżącym administrowaniem biura, a trzeci pracownik naborami i wdrażaniem LSR.

Działania informacyjno-promocyjne czy doradcze prowadzone przez biuro ocenić należy bardzo pozytywnie. Sama skuteczność znajduje odzwierciedlenie w osiągniętych wynikach. Warto zwrócić uwagę, że biuro LGD angażuje się także we wspomniane działania poza RLKS, a i na plus trzeba zaliczyć utrzymywanie kontaktów z beneficjentami. Na dobre wyniki wpływ ma udana współpraca z Radą i Zarządem, ale też i z Urzędem Marszałkowskim.

5.6.2. Szkolenia pracowników i organów LGD

Pracownicy biura i członkowie organów przeszli liczne szkolenia mające na celu wzmocnienie potencjału kadrowego i podwyższenie jakości pracy. Dotyczyły one przede wszystkim kwestii związanych z systemem wdrażania LSR, w tym kryteriów i procedur, ale też prawa i kodeksu pracy. Warto zauważyć, że członkowie organów i pracownicy uczestniczyli także w bardziej szczegółowych szkoleniach, dotyczących ochrony danych osobowych. Przykłady realizowanych działań w tym zakresie zaprezentowano w poniższych tabelach.

Szkolenia dla organów LGD		
Data	Nazwa	Frekwencja
24.09.2016	Zasady działania i obsługa elektronicznego-internetowego systemu e-LGD	9
24.09.2016	Wniosek o przyznanie pomocy, kryteria, procedury ...	9
24.09.2016	System wdrażania LSR	9
12.10.2016	Prawo pracy	1
13.12.2016	Kodeks pracy	1

10.06.2017	Wniosek o przyznanie pomocy, kryteria, procedury ...	7
10.06.2017	Prawo o stowarzyszeniach	7
7.12.2017	Ochrona danych osobowych w praktyce - obowiązujące przepisy z uwzględnieniem nowelizacji	1
9-10.07.2018	Kodeks pracy dla zarządzających organizacją pozarządową	1
23-24.07.2018	„Ochrona danych osobowych po zmianie przepisów”	1
11.02.2019	Wniosek o przyznanie pomocy, kryteria, procedury ...	10
24.06.2019	Wniosek o przyznanie pomocy, kryteria, procedury ...	12
20.11.2019	Wniosek o przyznanie pomocy, kryteria, procedury ...	12
7.09.2020	Wniosek o przyznanie pomocy, kryteria, procedury ...	14

Tabela 16. Szkolenia dla organów LGD.

Szkolenia dla pracowników LGD		
Data	Nazwa	Frekwencja
24.06.2016	System wdrażania LSR	3
28.10.2016	Szkolenie z zakresu „Udzielanie zamówień publicznych”	1
4.11.2016	Szkolenie BHP	3
16.11.2016	Szkolenie z zakresu „Ochrona danych osobowych”	2
8-9.05.2017	Monitoring i ewaluacja projektów unijnych	2
10.06.2017	Prawo o stowarzyszeniach	4
29-30.08; 29-30.09; 27-28.10.2017	Podniesienie wiedzy i umiejętności pracowników LGD województwa świętokrzyskiego	3
6.04.2018	Stosowanie narzędzi do monitoringu i ewaluacji LSR 2014-2020	2
29.10.2018	Szkolenie z zakresu „Ochrona danych osobowych po zmianie przepisów”	3
16.11.2018	Szkolenie z zakresu „Ochrona danych osobowych po zmianie przepisów”	1
05-07.2019	Planowanie strategiczne	4

Tabela 17. Szkolenia dla pracowników LGD.

Istotną kwestią jest to, że LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej sama organizowała szkolenia dla organizacji (dotyczące m.in. RODO, dostępu do informacji publicznej, prawa autorskiego i prawa pokrewnego, zamówień publicznych, wybranych zagadnień prawa pracy). Jedną z korzyści takiej aktywności był fakt, iż członkowie organów

mogli brać udział w nich za darmo. Dodatkowo warto podkreślić, że LGD zbierała informacje na temat potrzeb na szkolenia i starała się reagować i przygotowywać odpowiednie tematy.

5.6.3. Realizacja planu komunikacji

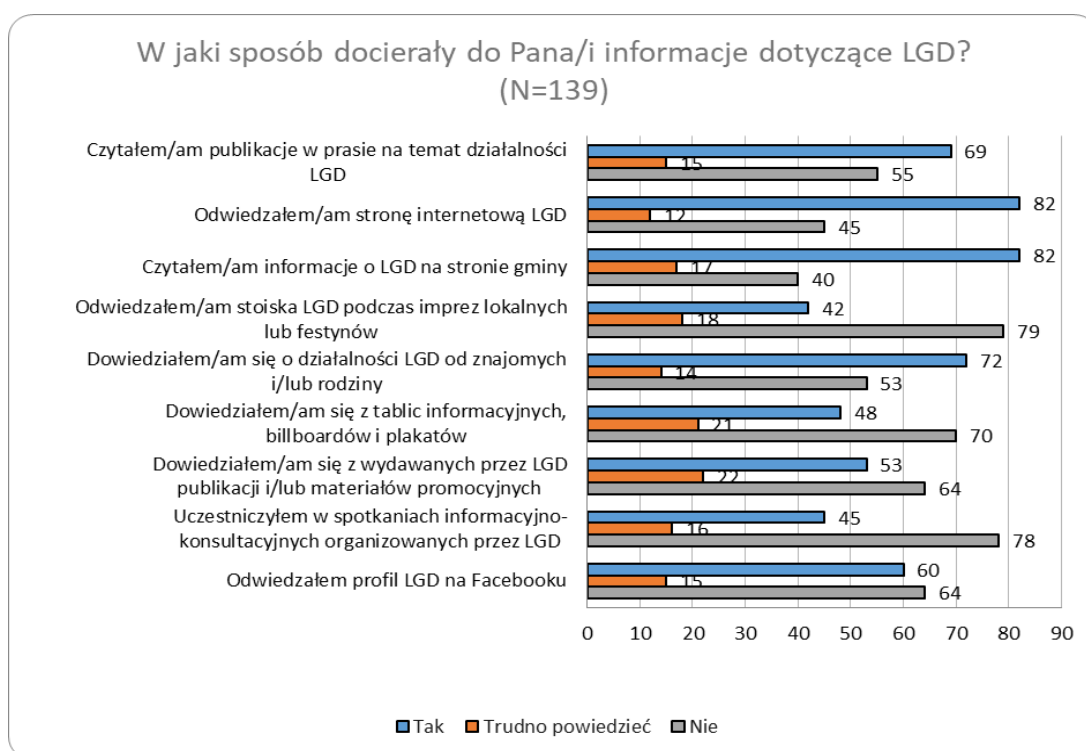
Komunikacja została uznana za kluczowy element efektywnego wdrażania strategii. Stwierdzono, że aby spełniała swoją rolę musi odbywać się dwukierunkowo i dostarczać informacji dla bieżącego zarządzania procesem jak również dla oceny, ewaluacji i wprowadzania ewentualnych korekt. Odbiorcami działań komunikacyjnych określono grupy kluczowe z punktu widzenia realizacji LSR, czyli przedsiębiorców, organizacje pozarządowe i osoby z grup defaworyzowanych oraz jednostki samorządowe i mieszkańców jako potencjalnych beneficjentów działań LGD. Podstawowym celem planu komunikacji uznano informowanie o prowadzonej działalności, zwiększenie rozpoznawalności LGD, poszerzenie wiedzy o roli LGD i formach jej działalności, zwiększenie liczby i poprawy jakości składanych wniosków, efektywnego wykorzystania środków pomocowych, możliwości sprawnej aktualizacji LSR w miarę zmieniającej się sytuacji oraz pozyskiwanie informacji zwrotnych od uczestników tych działań i innych podmiotów zaangażowanych we wdrażanie LSR, jak np. członków organów Stowarzyszenia. W ramach działań intensywnie wykorzystywano następujące metody komunikacyjne:

- spotkania informacyjne dla członków organów Stowarzyszenie,
- szkolenia dla beneficjentów,
- publikacje na stronie internetowej LGD i gmin,
- działania informacyjne na profilu Facebook LGD,
- kampanie promocyjne na portalach społecznościowych,
- publikacje w prasie lokalnej i biuletynach gminnych,
- komunikacja w trakcie wydarzeń i imprez lokalnych,
- ulotki informacyjne,
- komunikacja przy wykorzystaniu SMS-ów,
- ogłoszenia na tablicach informacyjnych w sołectwach na obszarze LGD,

- ogłoszenia na tablicach informacyjnych w PUP,
- ogłoszenia parafialne,
- ankiety w wersji papierowej i elektronicznej.

W opinii pracowników w przypadku komunikacji przed naborami najlepiej sprawdza się wysyłanie SMS-ów gminnych. Przejawem tego jest fakt, iż najwięcej wniosków służyło z gmin (Pawłów, Łągów), które stosują tego rodzaju rozwiązania. Ciekawym rozwiązaniem było wykupywanie reklam w portalu społecznościowym Facebook, ale ich efektywność jest trudna do zbadania.

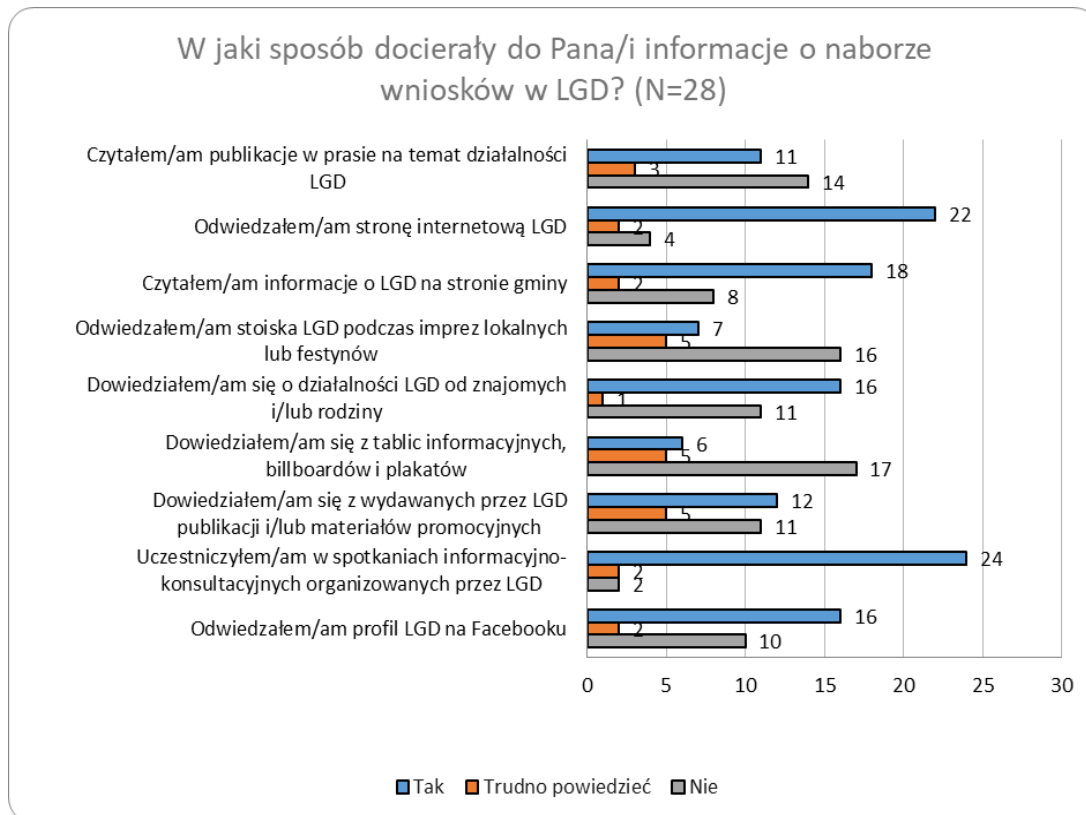
Nawiązując do planu komunikacyjnego, warto sprawdzić opinie samych mieszkańców gmin obszaru LGD na temat tego, czy komunikacja była efektywna. W ankiecie zadano pytanie o rozpoznawalność LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej. Spośród 156 badanych mieszkańców, aż 139 wybrało odpowiedź twierdzącą. Osobom, które wskazały, iż słyszały o LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej zadano kolejne pytanie dotyczące tego, w jaki sposób dotarły do informacji o LGD.

Wykres 1. Metody docierania informacji o LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej do mieszkańców obszaru.

Dane z powyższego wykresu pokazują, iż przygotowany plan komunikacji był efektywny. Najwięcej mieszkańców gmin obszaru LGD biorących udział w badaniu wskazało, iż źródłem informacji o LGD były informacje zamieszczane na stronie internetowej LGD i stronach internetowych gmin, które wskazało po 82 spośród 139 ankietowanych. Bardzo duża liczba mieszkańców za kluczowe uznała informacje pozyskane od znajomych i/lub rodziny (72) oraz publikacje w prasie na temat działalności LGD (69). 60 ankietowanych wskazało profil LGD na Facebooku, a 53 wydawane przez LGD publikacje i/lub materiały promocyjne. Nieco mniejszą skutecznością cechowały się tablice informacyjne, billboardy i plakaty (48), uczestnictwo w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych (45) i odwiedzanie stoisk LGD w trakcie lokalnych imprez czy festynów (42). Wyniki ankiety doskonale jednak pokazują jak istotne są zarówno nowoczesne metody wykorzystujące do komunikacji internet, ale i tradycyjne metody. Należy więc zauważyć, że każdy z kanałów komunikacyjnych spełniał swoją rolę i trudno wskazać taki, który można by określić jako niepotrzebny.

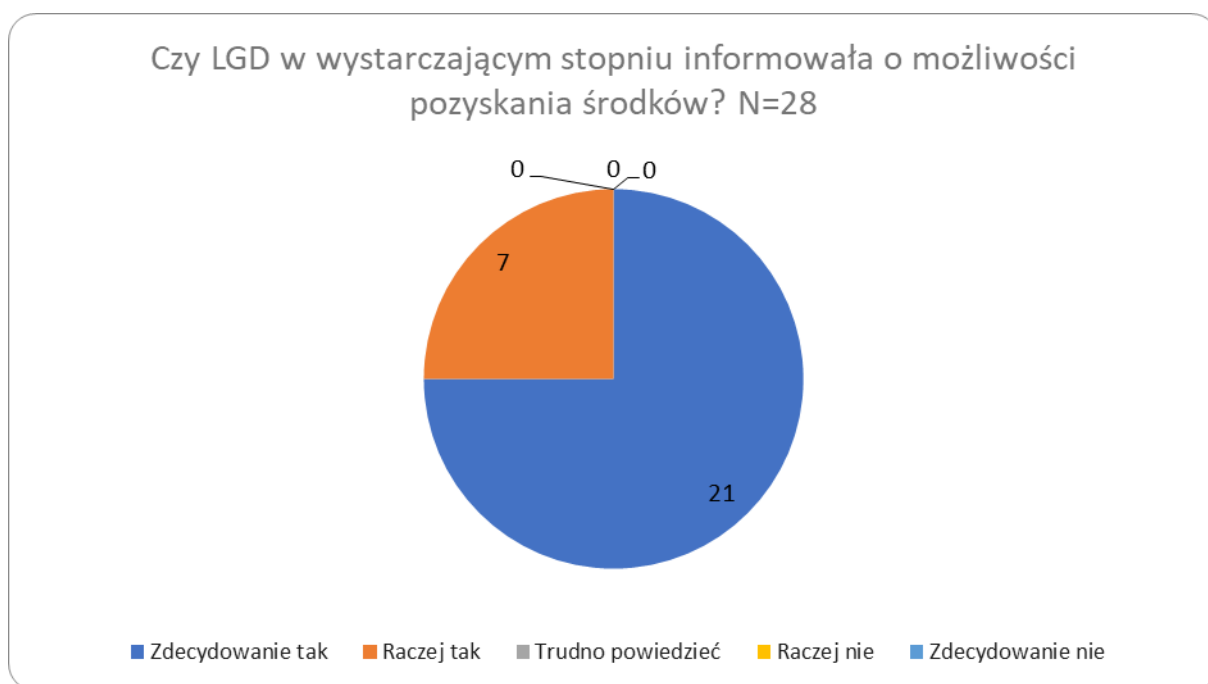
W kontekście działań komunikacyjnych, warto również sprawdzić, w jaki sposób docierały do potencjalnych beneficjentów informacje o naborze wniosków w LGD.

Wykres 2. Metody docierania informacji o naborach w LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej do potencjalnych beneficjentów.

Ankietowani beneficjenci potwierdzają, że skuteczne okazują się zarówno tradycyjne, jak i nowoczesne metody komunikacji. Najwięcej głosów w ankiecie zebrało uczestnictwo w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych (28), ale zarazem wyniki pokazują, że sieć internetowa to aktualnie bardzo istotny kanał komunikacyjny - stronę internetową LGD jako źródło wskazało 22 respondentów, stronę internetową gminy 18, a profil LGD na Facebooku 16. Bardzo ważne okazały się również: marketing szeptany (16), wydawane przez LGD publikacje i/lub materiały promocyjne (12), publikacje w prasie na temat działalności LGD (11). Najmniej głosów zebrało natomiast odwiedzanie stoisk LGD w trakcie imprez lokalnych czy festynów (7) oraz informacje zamieszczane na tablicach informacyjnych, billboardach czy plakatach (6).

Kolejną kwestią wartą analizy jest to, jak beneficjenci oceniają to, czy LGD w wystarczającym stopniu informowała o możliwości pozyskania środków.

Wykres 3. Ocena beneficjentów na temat stopnia informowania przez LGD o możliwości pozyskania środków.

Ankietowani beneficjenci bardzo pozytywnie oceniają działalność biur LGD w aspekcie informowania o możliwości pozyskania środków. Żadna z badanych osób nie oceniła biur LGD negatywnie w tej kwestii. Dodatkowo warto podkreślić, że spośród 28

ankietowanych, aż 21 wskazało odpowiedź „zdecydowanie tak”, a 7 „raczej tak”. Można więc stwierdzić, że LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej wywiązuje się z jednego z podstawowych zadań, do jakiego zostało powołana.

5.6.4. Doradztwo

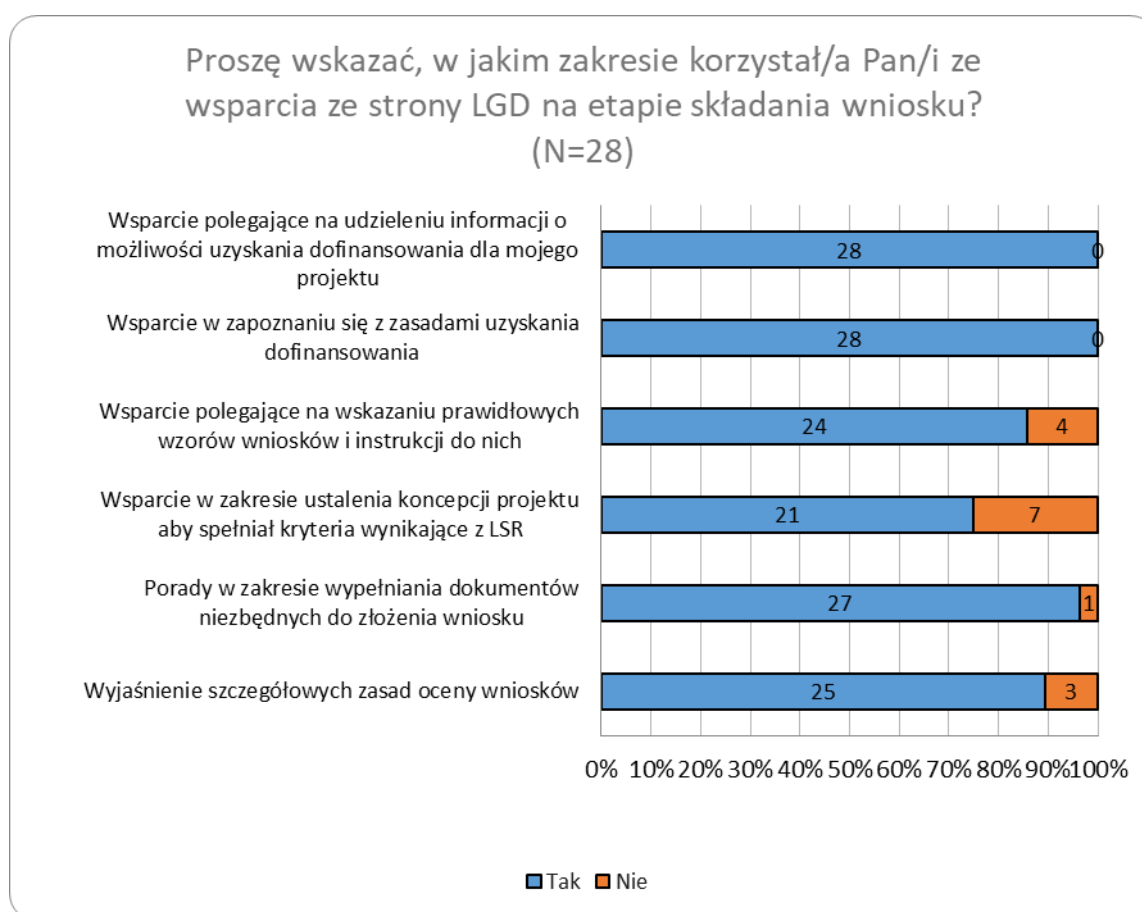
Jednym z najistotniejszych aspektów funkcjonowania biura LGD jest doradztwo dla potencjalnych beneficjentów. Z doradztwa skorzystać może każda zainteresowana osoba, co podkreślane jest przy wielu okazjach, w tym m.in. na spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych. Poniższa tabela prezentuje jak przebiegało doradztwo na przestrzeni ostatnich lat.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba udzielonych porad osobiście w biurze	72	57	58	67	49	5
Liczba porad udzielonych telefonicznie	54	0	0	0	0	0
Liczba porad udzielonych mailowo	0	0	0	0	0	0
Liczba porad udzielonych łącznie	126	57	58	67	49	5
Liczba przedsiębiorców i osób, które chcą podjąć działalność gospodarczą, którym udzielono porad	97	21	52	44	34	5
Liczba przedstawicieli sektora społecznego, którym udzielono porad	10	25	2	0	9	0
Liczba przedstawicieli sektora publicznego, którym udzielono porad	1	0	0	0	0	0
Liczba podmiotów, którym udzielono porad	108	46	54	44	43	5

Tabela 18. Doradztwo w biurze LGD.

W powyższej tabeli brakuje zaktualizowanych informacji na temat porad udzielonych telefonicznie i mailowo w ostatnich latach. Ich liczba znacznie się zwiększyła wskutek pandemii. Zdecydowanie największym zainteresowaniem cieszą się działania doradcze przed naborami, które są wówczas bardzo szczegółowe i dotyczą np. konsultacji wniosków i biznesplanów. Pracownicy LGD stwierdzili, że doskonale widać, iż doradztwo przynosi pozytywne efekty i konsultowane wnioski mają zdecydowanie większe szanse na otrzymanie środków.

W ramach opisywanego tu badania ewaluacyjnego zebrano opinie beneficjentów na temat doradztwa udzielanego im na różnych etapach współpracy z LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej. Zdecydowana większość ankietowanych beneficjentów korzystała z szerokiego zakresu wsparcia ze strony LGD na etapie składania wniosku. Wszystkich 28 respondentów skorzystało ze wsparcia polegającego na udzieleniu informacji o możliwości uzyskania dofinansowania dla projektu oraz wsparcia w zapoznaniu się z zasadami uzyskania dofinansowania. Jedna osoba mniej uzyskała porady w zakresie wypełniania dokumentów koniecznych do złożenia wniosku, a 25 respondentów skorzystało z wyjaśnień szczegółowych zasad oceny wniosków. 24 ankietowanych stwierdziło, iż sięgnęło po wsparcie polegające na wskazaniu prawidłowych wzorów wniosków i instrukcji do nich, a 21 skorzystało ze wsparcia w zakresie ustalenia koncepcji projektu aby spełniał kryteria wynikające z LSR. Szczegóły zaprezentowano na poniższym wykresie.

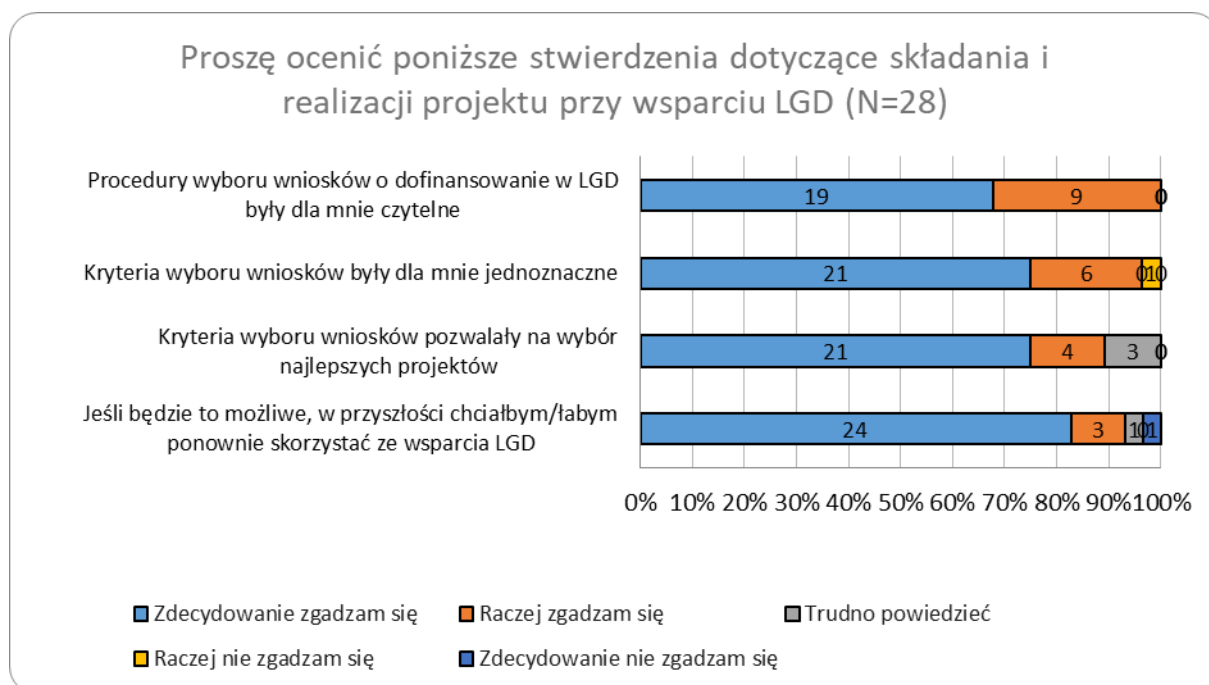
Wykres 4. Zakres wsparcia udzielonego beneficjentom ze strony LGD na poszczególnych etapach składania wniosku.

Samo doradztwo ocenione zostało przez badanych beneficjentów bardzo pozytywnie. Dotyczy to zarówno etapu składania wniosku, jak i etapu realizacji operacji oraz etapu rozliczania operacji. Bardzo pozytywnie oceniono spełnienie oczekiwań w zakresie udzielonych porad oraz ich przydatności. Warto przede wszystkim jednak podkreślić wysokie oceny dotyczące przygotowania merytorycznego doradców LGD i fakt, iż żaden z ankietowanych nie wypowiedział się krytycznie na temat udzielanego wsparcia. Szczegóły obrazuje poniższa tabela.

Ocena wsparcia udzielonego beneficjentowi przez LGD na różnych etapach prowadzenia operacji								
		Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie	N
Etap składania wniosku	Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	24	2	2	0	0	0	28
	Udzielone porady były przydatne	25	3	0	0	0	0	28
	Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	24	4	0	0	0	0	28
Etap realizacji operacji	Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	23	4	9	0	0	1	28
	Udzielone porady były przydatne	24	3	0	0	0	1	28
	Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	22	5	0	0	0	1	28
Etap rozliczania operacji	Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	25	1	1	0	0	1	28
	Udzielone porady były przydatne	25	1	1	0	0	1	28
	Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	23	3	1	0	0	1	28

Tabela 19. Ocena wsparcia udzielonego beneficjentowi przez LGD na różnych etapach prowadzenia operacji.

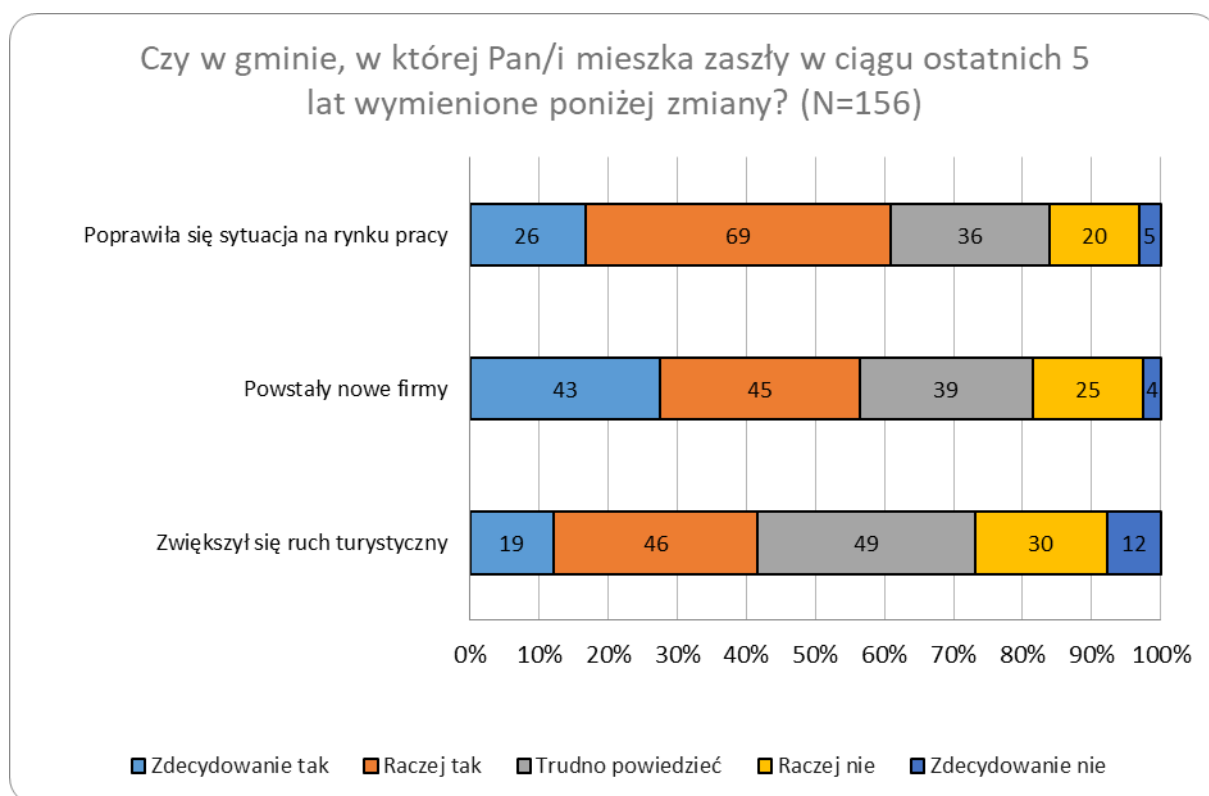
Ankietowani beneficjenci zostali poproszeni o ocenę poszczególnych elementów procesu składania i realizacji projektu przy wsparciu LGD. Wyniki okazały się i w tym przypadku bardzo pozytywne, czego dowodem jest fakt, iż tylko w jednym przypadku pojawia się odpowiedź „raczej nie zgadzam się”. Różnice dotyczą w konsekwencji tylko liczby wskazań odpowiedzi „zdecydowanie zgadzam się” i „raczej zgadzam się”. Bardzo pozytywnie została oceniona czytelność procedur i jednoznaczność kryteriów wyboru wniosków, gdzie odpowiednio 19 i 21 ankietowanych zaznaczyło odpowiedź „zdecydowanie zgadzam się”, a 9 i 6 „raczej zgadzam się”. 21 ankietowanych stwierdziło, iż zdecydowanie zgadza się ze stwierdzeniem, iż kryteria wyboru wniosków pozwalały na wybór najlepszych projektów, a 4 wybrało odpowiedź „raczej zgadzam się” (trzy osoby nie potrafiły jednoznacznie się wypowiedzieć w tym temacie). O tym jak dobrze oceniana jest potrzeba funkcjonowania i sama działalność LGD najlepiej świadczy fakt, iż 27 badanych beneficjentów stwierdziło, że w przyszłości chcieliby ponownie skorzystać ze wsparcia LGD (gdyby pojawiła się taka możliwość), z czego aż 24 wskazało odpowiedź „zdecydowanie zgadzam się” w tym temacie. Szczegóły ocen poszczególnych stwierdzeń dotyczących procesu składania i realizowania projektu przy wsparciu LGD zaprezentowano na poniższym wykresie.

Wykres 5. Ocena stwierdzeń dotyczących składania i realizowania projektu przy wsparciu LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej.

5.7. Zmiany na obszarze objętym LSR w ocenie członków lokalnej społeczności

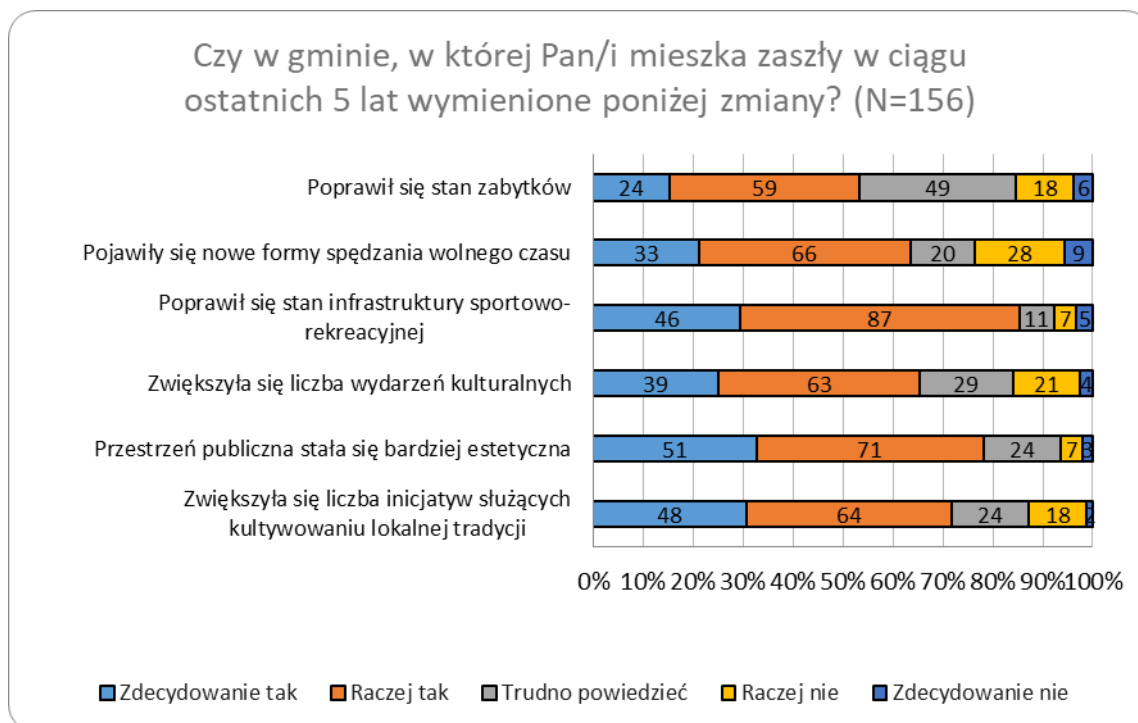
Przytoczone dane w raporcie pozwalają stwierdzić, że LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej dobrze realizowała założone przez siebie cele. Warto sprawdzić, jaką opinię na temat rozwoju obszaru objętego LSR ma lokalna społeczność. Na poniższym wykresie przedstawiono oceny dotyczące przedsiębiorczości.

Wykres 6. Ocena zmian dotyczących rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD w przeciągu ostatniego roku.

Ocena zmian dotyczących przedsiębiorczości jest bardzo pozytywna. 95 spośród 156 badanych mieszkańców dostrzega poprawę sytuacji na rynku pracy na obszarze LGD na przestrzeni ostatnich 5 lat. Nieco gorszą opinię badani mieszkańcy mieli w temacie powstania nowych firm – 88 respondentów wyraziło takie zdanie, a przeciwnego zdania było 29 osób. Ocena dotycząca zwiększenia się ruchu turystycznego wypada najłagodniej. Tego rodzaju poprawę zaobserwowało 65 respondentów, a odmiennego zdania były 42 osoby.

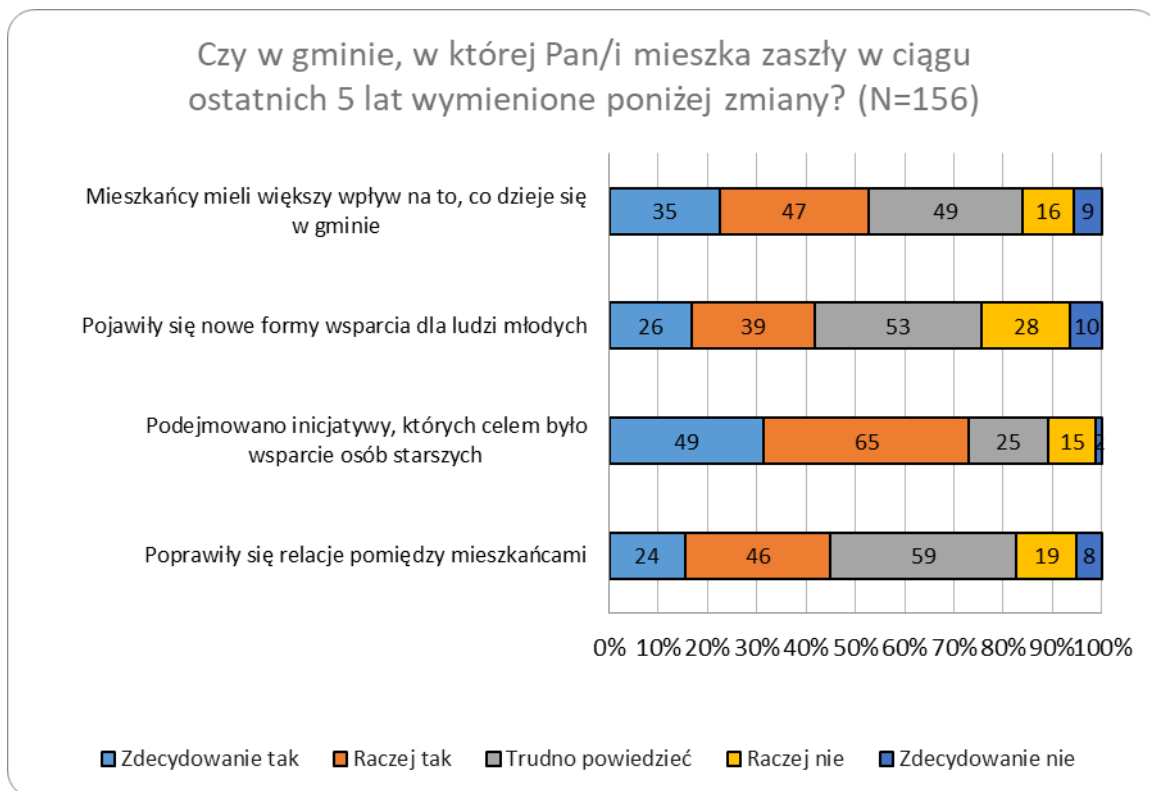
Kolejną kwestią, której warto poświęcić uwagę są zmiany dotyczące atrakcyjności zamieszkiwanego obszaru, zarówno pod względem potrzeb mieszkańców, jak i potencjalnych turystów. Szczegóły pokazuje poniższy wykres.

Wykres 7. Ocena zmian dotyczących kultury i rekreacji na obszarze LGD.

Oceny respondentów dotyczące zmian w kulturze i rekreacji w ostatnich pięciu latach wypadają pozytywnie, a głosów potwierdzających opinie jest zdecydowanie więcej niż je negujących. Najwięcej, bo 133 spośród 156 ankieterów odnotowało poprawę stanu infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, a przeciwną opinię wyraziło 12 osób. Bardzo duża grupa respondentów (122) stwierdziła, iż poprawiła się estetyka przestrzeni publicznej (choć w tym przypadku znacznie więcej głosów wskazyjących odpowiedź „raczej tak” niż „zdecydowanie tak”). Bardzo duże grono mieszkańców (112) uznało, iż w przeciągu pięciu ostatnich lat zwiększyła się liczba inicjatyw służących kultywowaniu lokalnej tradycji (głosów krytycznych było w tym przypadku 20). Entuzjastycznie ankieterzy wypowiedzieli się na temat zwiększenia się liczby wydarzeń kulturalnych - odnotowało to 102 badanych (25 głosy na „nie”), a także pojawienia się nowych form spędzania wolnego czasu - 99 głosów pozytywnych, a 24 negatywne. Najmniej entuzjastycznych opinii można

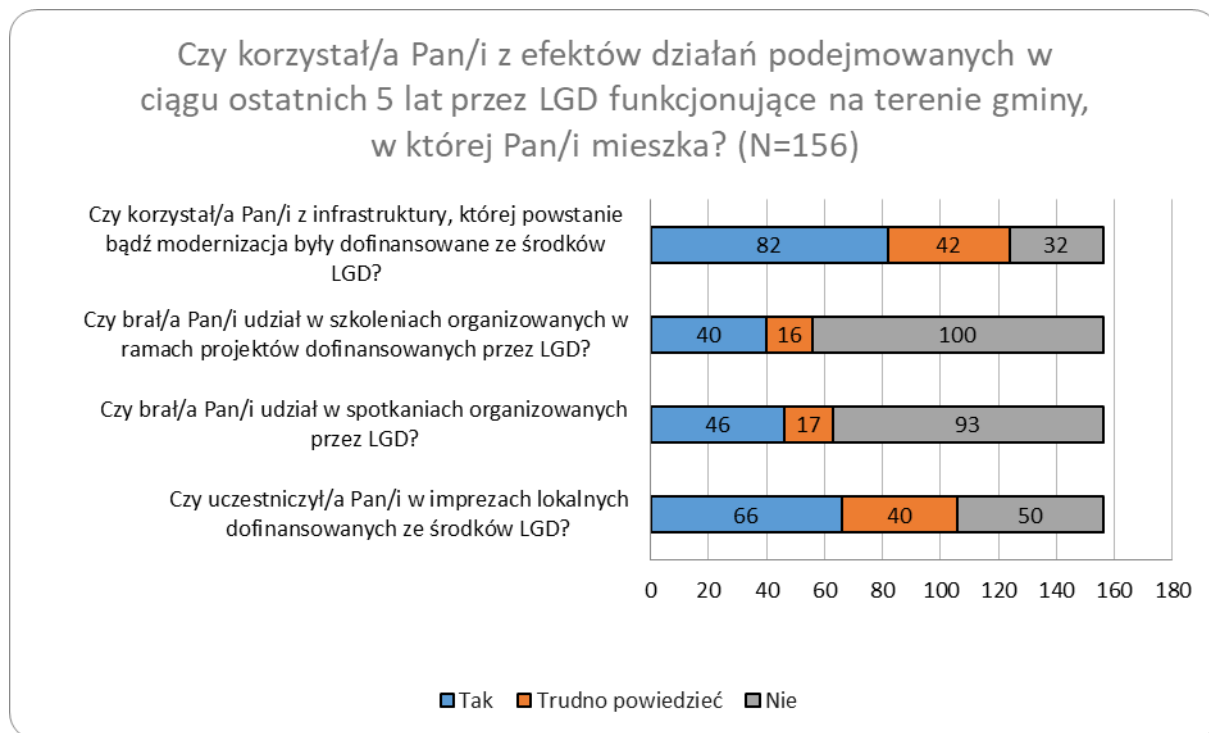
odnotować w przypadku poprawy stanu zabytków, ale liczba 83 pozytywnych ocen i tak robi wrażenie (choć tutaj odnotowano najmniej odpowiedzi „zdecydowanie tak” - 24). Warto przyrzeć się opinii badanych w kwestii aktywizacji i kapitału społecznego.

Wykres 8. Ocena zmian dotyczących aktywizacji i kapitału społecznego na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat.

Badani mieszkańcy gmin obszaru LGD bardzo pozytywnie oceniają zmiany dotyczące podejmowania inicjatyw, których celem było wsparcie osób starszych. 114 spośród 156 ankietowanych zauważyły takie działania, a 17 było przeciwnego zdania. Znacznie mniej pozytywnych opinii ankietowani mieszkańcy wyrazili w kwestii pojawienia się nowych form wsparcia dla ludzi młodych - 65 osób wskazało takie zmiany, a 38 było odmiennego zdania. Należy podkreślić, iż badani w większości stwierdzili, że w ciągu ostatnich 5 lat mieszkańcy mieli większy wpływ na to, co dzieje się w gminie (82 osoby odnotowały taką zmianę, zaś 25 było przeciwnego zdania). Pozytywnie należy odbierać także opinie respondentów w temacie poprawy relacji między mieszkańcami, gdzie głosów aprobujących było zdecydowanie więcej niż negujących - odpowiednio 70 i 27.

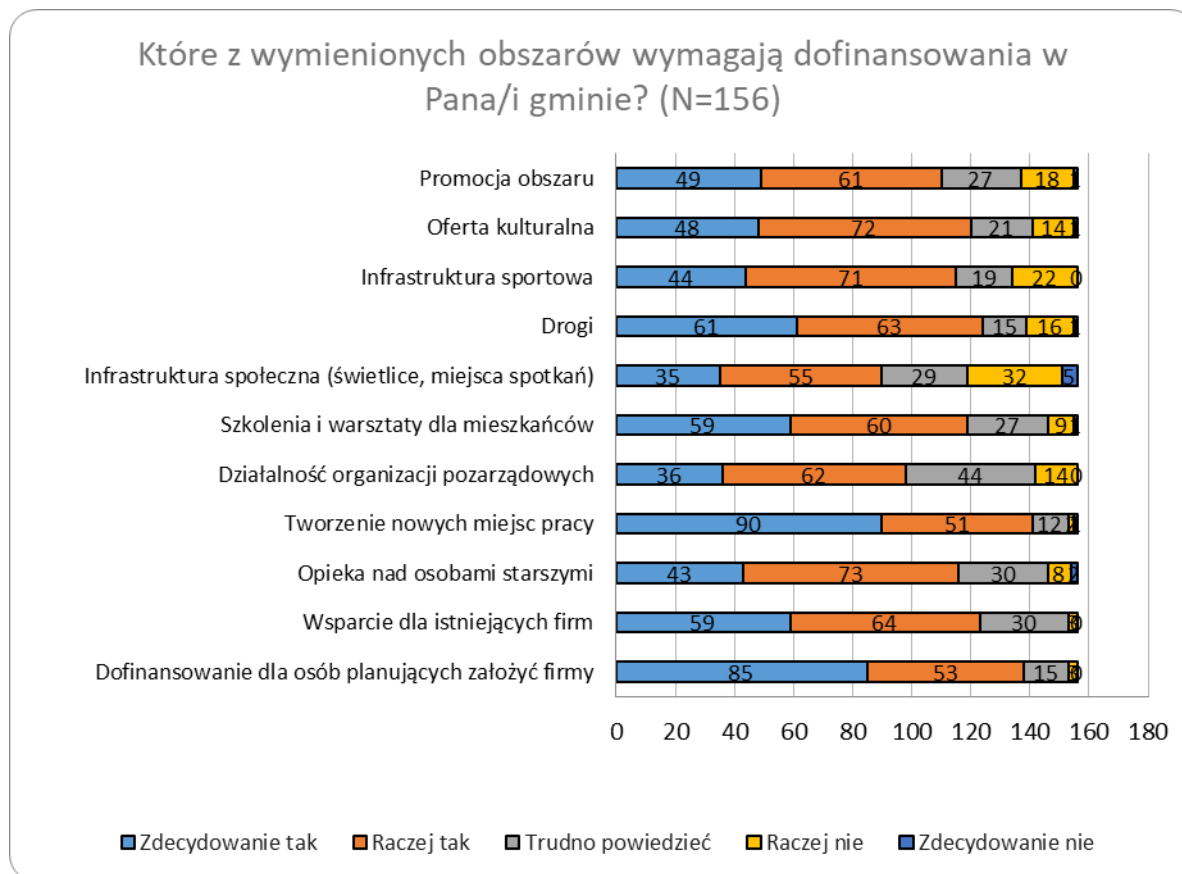
Kolejną kwestią, której warto poświęcić uwagę, są opinie badanych mieszkańców na temat efektów działań podejmowanych w ciągu ostatnich 5 lat przez LGD.

Wykres 9. Korzystanie z efektów działalności LGD.

Najwięcej badanych mieszkańców gmin obszaru LGD (82 spośród 156) stwierdziło, iż korzystało z infrastruktury, której powstanie lub modernizacja były dofinansowane z środków LGD. Niewiele mniej (66) uczestniczyło w wydarzeniach lokalnych dofinansowanych ze środków LGD. Mniejszym powodzeniem w grupie badanych cieszyły się szkolenia (40) oraz spotkania (46) organizowane w ramach projektów dofinansowanych przez Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej. Warto pamiętać o tym, iż badani mieszkańcy niekoniecznie musieli wiedzieć, czy infrastruktura, szkolenia, spotkania czy imprezy były organizowane czy dofinansowywane przez LGD (stąd też całkiem spora ilość wskazań na odpowiedź „trudno powiedzieć”). Sporo wskazań „pozytywnych” jednoznacznie pokazuje, iż Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej cieszy się dużą rozpoznawalnością, a efekty prowadzonych działań są zauważalne.

Na zakończenie warto zwrócić uwagę na to, jakie zdanie mają badani mieszkańcy gmin obszaru LGD na temat ewentualnych przyszłych działań Stowarzyszenia Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej.

Wykres 10. Obszary wymagające dofinansowania w ocenie badanych mieszkańców gmin obszaru.

Badani mieszkańcy gmin LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej wskazali, iż obszarów wymagających dofinansowania jest ciągle bardzo dużo. Za bardzo istotny obszar wymagający dofinansowania uznane zostały działania przedsiębiorcze. Tworzenie miejsc pracy wskazało 141 spośród 156 ankietowanych, dofinansowanie dla osób planujących założyć firmy -138, a wsparcie dla istniejących firm – 123. LGD powinna więc w dalszym ciągu dużą wagę przykładać do operacji polegających na utworzeniu i rozwoju przedsiębiorstw.

Bardzo duża liczba ankietowanych uznała, iż to drogi wymagają dofinansowania – 124 badanych wskazało tę odpowiedź. Zwraca uwagę spora liczba wskazań na takie obszary jak szkolenia i warsztaty dla mieszkańców (119) czy oferta kulturalna (120). W przypadku infrastruktury społecznej liczba wskazań była już nieco niższa (90). Respondenci za obszar

wymagający dofinansowania uznali też infrastrukturę sportową (112). Opieka nad osobami starszymi została wskazana za istotny obszar przez 116 badanych osób (choć tylko 43 spośród nich zaznaczyło odpowiedź „zdecydowanie tak”, zaś pozostali „raczej tak”). Biorąc pod uwagę, iż nieustannie przybywa na obszarze LGD osób w wieku poprodukcyjnym, warto uznać, iż dodanie osób w wieku 50+ do grup defaworyzowanych było odpowiednim rozwiązaniem.

6. Kompleksowa ocena wdrożenia LSR, w tym stopień osiągnięcia celu głównego

6.1. Stopień osiągnięcia celu głównego

W Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej opracowanej na lata 2014 – 2020 założono podejmowanie działań i przedsięwzięć w ramach cel ogólnego **„Wsparcie lokalnego rozwoju gospodarczego oraz ograniczanie skutków wykluczenia społecznego i ubóstwa przy jednoczesnym podejmowaniu działań przeciwdziałających zmianom klimatycznym”**. Celem LSR określono więc wspieranie rozwoju gospodarczego i budowanie dobrego otoczenia dla tego rodzaju przedsięwzięć.

Dzięki LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej powstały nowe firmy i nowe miejsca pracy, a funkcjonujące firmy poszerzyły swoją działalność. LGD podjęła również szereg działań, by wpłynąć pozytywnie na wskazane w LSR obszary życia społecznego. Zbudowano czy wyremontowano obiekty sportowe i małą infrastrukturę rekreacyjną przeznaczone zarówno dla młodzieży, jak i dla osób starszych. LGD odegrała istotną rolę w zorganizowaniu lokalnych wydarzeń, a dodatkowo poszerzono ofertę spędzania wolnego czasu. Dało się zaobserwować też rozwój stowarzyszeń, które z roku na rok posiadają coraz większe doświadczenie i odważniej sięgają po środki na dofinansowanie wydarzeń, warsztatów czy szkoleń. Te i inne działania służyły więc niewątpliwie wzmocnieniu lokalnego kapitału ludzkiego i społecznego. Istotnym aspektem było też podejmowanie działań przeciwdziałających zmianom klimatycznym.

Generalnie analiza wskaźników, danych z przeprowadzonych ankiet i zrealizowanych operacji pozwala na stwierdzenie, że projekty realizowane w ramach wdrażania LSR przyczyniają się w bardzo dużym stopniu do osiągnięcia celów strategii i odpowiadają na realne potrzeby społeczności z obszaru LGD.

6.2. Ocena wpływu zrealizowanej LSR na kapitał społeczny

Kapitał społeczny niewątpliwie jest w stanie zwiększyć sprawność społeczeństwa, co odbywa się poprzez koordynację działań dzięki takim cechom jak zaufanie, normy czy powiązania. Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej kładło bardzo nacisk na rozbudowę kapitału społecznego i tym samym sprzyjało aktywizacji społeczności.

Daje się zaobserwować, że w ostatnich latach aktywność mieszkańców wzrastała. Nabory na otwieranie działalności gospodarczej skutkowały tym, iż coraz więcej osób interesuje się możliwościami zakładania własnego biznesu. Rozwijały się organizacje pozarządowe, w tym przede wszystkim wskazać można większe zaangażowanie ze strony kół gospodyń wiejskich, klubów seniora czy klubów sportowych. Organizacje i stowarzyszenia bardzo chętnie sięgały po środki. Dało się też zaobserwować wzrost aktywności młodych ludzi w tym zakresie. Dla organizacji realizowany jest też projekt współpracy „Strefy aktywności” w ramach którego powstaje centrum aktywności lokalnej. W zamierzeniu ma on stanowić profesjonalne zaplecze dla działań lokalnych NGO-sów i stowarzyszeń.

Należy też podkreślić, że LGD przysłużyła się przeznaczając środki na rozmaite wydarzenia przygotowane przez organizacje i stowarzyszenia. W rezultacie w ramach LSR zrealizowano dużo festynów i warsztatów. Wymienić tu można takie działania jak:

- zorganizowano kilkietapowy projekt, którego finałem był piknik ekologiczny „Ziołowy zawrót głowy” w Łagowie,
- Stowarzyszenie Profilaktyczne „Rodzina” w Brodach zorganizowało festyn dla dzieci dotyczący zmian klimatycznych,
- w Brodach zorganizowano warsztaty kulinarne dla młodzieży,
- Stowarzyszenie Tarczek zaprosiło dzieci, młodzież i dorosłych na warsztaty „Tradycje Doliny Psarki”,
- Uniwersytet Trzeciego Wieku w Łagowie przygotował szereg zajęć integracyjnych i spotkań dla starszych osób.

Działania te niewątpliwie wpłynęły na zaangażowanie i aktywność mieszkańców. Istotnego znaczenia nabiera pojawienie się też nowych lokalnych liderów. Warto także podkreślić, że Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej oferuje stowarzyszeniom pomoc merytoryczną.

Bardzo dobre opinie na temat zmian w tym zakresie posiadają również mieszkańcy obszaru LGD, którzy podkreślili, iż dało się zaobserwować poprawę relacji między innymi czy rozwój ich wpływu na to, co dzieje się w gminie. Niewątpliwie warto kontynuować operacje w tym zakresie. Pomocne będą na pewno kolejne przedsięwzięcia służące integracji społecznej i wzmocnieniu poczucia jedności i tożsamości, wspieraniu lokalnych liderów i działaczy w organizacjach pozarządowych.

6.3. Ocena wpływu zrealizowanej LSR na przedsiębiorczość

W trakcie prac nad LSR mieszkańcy stwierdzili, że najważniejszą potrzebą jest poprawa sytuacji na rynku pracy i brak atrakcyjnych miejsc pracy. Taki obraz sytuacji potwierdziły dane statystyczne i wnioski ze spotkań z przedsiębiorcami. W rezultacie tworzenie nowych miejsc pracy poprzez zakładanie nowych firm i rozwój już istniejących uznano za podstawowy cel działań. Dodatkowo założono działania mające na celu kształtowanie postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych.

Nie ulega wątpliwości, że LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej odegrało bardzo istotną rolę w rozwoju przedsiębiorczości. Przeprowadzone w analizowanym okresie działania doprowadziły do powstania nowych firm. Utworzono 47 miejsc pracy z samych działań na uruchomienie działalności gospodarczej, co jest wynikiem imponującym. Dynamika zainteresowania tymi działaniami nieustannie rośnie, co jednoznacznie pokazuje historia naborów.

Warto podkreślić, że w swoich działania LGD stawia na przetwórstwo przemysłowe doskonale zdając sobie sprawę, że pozwalają one generować miejsca pracy, co w przypadku usług nie jest tak częste. Przykładami ciekawych i dobrze prosperujących działań są szwalnia (otworzona w garażu), usługi ogrodnicze, produkcja mebli dekoracyjnych, usługi budowlane,

zakład mechaniki samochodowej, produkcja drewnianych zabawek. Dofinansowano rozwój winnicy, tartaków, firmy produkującej drzwi, przedsiębiorstwa zajmującego się usługą piaskowania. Warte podkreślenia jest to, że niektórzy beneficjenci, którzy uzyskali środki na otworzenie działalności gospodarczej, wracają po środki na rozwój działalności gospodarczej.

Inicjatywy służące rozwojowi przedsiębiorczości realizowane były też przez lokalne stowarzyszenia. Polegały one między innymi na promocji przedsiębiorczości na targach (gospodarstwa turystyczne prezentowały się na targach turystycznych) czy promocji obszaru LGD w kontekście wycieczek szkolnych. W ramach operacji odbyły się też wizyty studyjne oraz szkolenia i warsztaty kształtujące postawy przedsiębiorcze.

Poprawę na rynku pracy oraz pojawienie się nowych firm odnotowali mieszkańcy w przeprowadzonych na potrzeby ewaluacji ankietach. Zapotrzebowanie na przedsięwzięcia związane z przedsiębiorczością jest według przedstawicieli organów LGD w dalszym ciągu duże. Niezbędne jest więc na pewno kontynuowanie działań w tym zakresie, zwłaszcza że LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej zebrało niezbędne doświadczenie. Istotne jest to, iż sami mieszkańcy w przeprowadzonych badaniach ankietowych za najważniejsze obszary wymagające dofinansowania uznali właśnie tworzenie miejsc pracy, dofinansowanie dla osób planujących założyć firmy oraz wsparcie dla istniejących firm.

6.4. Ocena wpływu zrealizowanej LSR na turystykę i dziedzictwo kulturowe obszaru

Turystyka nie była priorytetową kwestią ewaluowanej Lokalnej Strategii Rozwoju. W zdecydowanie większym stopniu postawiono na rozwój infrastruktury rekreacyjnej, gdyż uznano, że podstawnym celem LGD jest zapewnienie udogodnień mieszkańcom. Powstały dzięki temu między innymi place zabaw, mini skate-park, siłownie zewnętrzne, miejsca odpoczynku turystycznego (altany), ścieżki rowerowe. Mimo braku wyraźnego ukierunkowania LSR na rozwój turystyki, zrealizowano kilka działań, które przyczyniały się do wzrostu atrakcyjności turystycznej obszaru. Wymienić tu można projekty współpracy „Czas na Świętokrzyskie” i „Strefy aktywności”. W ramach pierwszego promowano obszar województwa świętokrzyskiego i partnerskich LGD, co miało na celu zwiększenie ruchu

turystycznego. Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej przygotowało i sfinansowało kursy busa turystycznego, promującego atrakcje turystyczne regionu, a także prowadziło działania promocyjne w internecie. W ramach drugiego z wymienionych projektów przygotowano między innymi miejsca odpoczynku turystów czy miejsca obsługi rowerzysty.

Nie ulega wątpliwości, że konkurencja na rynku turystycznym w okolicach jest bardzo duża i przyciągnięcie osób z zewnątrz jest zadaniem trudnym. Nie zmienia to faktu, iż turystyka powinna pozostać perspektywnym kierunkiem rozwoju obszaru LGD, zwłaszcza że część gmin jest bardzo zainteresowana środkami na tego rodzaju działania (zwłaszcza gminy Brody i Nowa Słupia). Pomocne byłoby na pewno budowa czy rozbudowa bazy hotelowej, działania służące uatrakcyjnieniu obszaru czy promocji jego największych atrakcji.

Ważnym celem Lokalnych Grup Działania jest wzmacnianie lokalnej tradycji, tożsamości i kultury. W tym aspekcie LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej posiada sporo udanych operacji, w tym zajmowano się wyposażaniem domów kultury oraz budową i remontami świetlic wiejskich.

6.5. Ocena zrealizowanych operacji pod kątem realizacji potrzeb grup defaworyzowanych zdefiniowanych w LSR

Grupa defaworyzowana to grupa osób, na które w najmocniejszy sposób wpływają zdiagnozowane problemy obszaru. W związku z tym powinna ona otrzymywać szczególne wsparcie w ramach wdrażania LSR. W przypadku LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej zaliczono do nich: osoby bezrobotne, osoby, które w roku ogłoszenia naboru wniosków nie ukończą 35 lat, kobiety powracające na rynek pracy po okresie związanym z wychowaniem dzieci, a w 2020 roku dodano osoby, które ukończyły 50 rok życia.

Przyjęte definicje grup defaworyzowanych należy uznać za odpowiednie, a poziom realizacji działań do nich kierowanych za zadowalający. Wnioskodawcy z tych grup skorzystali ze środków na działania pro-przedsiębiorcze. Dodatkowo zapewniono im nowe możliwości spędzania wolnego czasu oraz możliwość aktywizacji i integracji. W obliczu zjawiska starzenia

się społeczeństwa i odpływu młodych ludzi z obszarów wiejskich, działania dla tych grup powinny być kontynuowane.

6.6. Innowacyjność

Innowacyjność to bardzo istotne kryterium wyboru operacji i jeden z istotnych celów stosowania na obszarach wiejskich podejścia LEADER. W LSR zastosowano definicję, według której za innowacyjne uznawano działania, które:

- wprowadzają nowe wyroby, technologie, rozwiązania, lub
- wprowadzają nową udoskonaloną metodę produkcji, lub
- otwierają nowe rynki zbytu, lub
- uwzględniają nowe sposoby sprzedaży, zakupów, lub
- przewidują zastosowanie nowych surowców, półfabrykatów,
- wprowadzają nowe rozwiązania w ramach stosowanych procesów, organizacji pracy, produkcji.

Podejście innowacyjne zostało zastosowane już na etapie opracowania LSR i planowanych przedsięwzięć. Przejawiało się ono w samym podejściu do zdefiniowania organizacji pozarządowych jako beneficjentów przedsięwzięcia dotyczącego tworzenia infrastruktury kulturalnej i rekreacyjnej. Wcześniej przedsięwzięcia tego rodzaju stanowiły domenę samorządu województwa. Innowacyjność znalazła też odzwierciedlenie w kryteriach wyboru, a także w celach i przedsięwzięciach. Generalnie nie było większych problemów z tym kryterium, a jego zastosowanie faktycznie przysłużyło się powstaniu innowacyjnych projektów. Wymienić tu można między innymi produkcję drewnianych zabawek czy nowoczesną szwalnię.

6.7. Ocena jakości i przydatności wdrożonych projektów współpracy

LGD zrealizowała dwa projekty współpracy i jest w trakcie realizacji kolejnych dwóch. „Kreator przedsiębiorczości” polegał na promowaniu lokalnej przedsiębiorczości, pomocy w tworzeniu nowych działalności gospodarczych i wspieraniu funkcjonujących firm, a także kształtowaniu postaw przedsiębiorczych wśród dzieci, młodzieży i dorosłych. W jego ramach utworzono Lokalne Centrum Wspierania Przedsiębiorczości (LCWP) i zorganizowano szkolenia. Drugi projekt, „Czas na Świętokrzyskie” służył promocji oferty turystycznej województwa, a w jego ramach prowadzono działalność promocyjną województwa w trakcie targów Agrotavel, wykonano filmy dotyczące walorów turystycznych, przygotowano i sfinansowano kursy busa turystycznego, promującego atrakcje turystyczne regionu, Realizowany aktualnie projekt „Strefy aktywności” dotyczy stworzenia miejsc i warunków aktywności, a także nowych możliwości spędzania wolnego czasu dla mieszkańców i turystów. Drugi realizowany projekt to „EKologiczni Liderzy LGD”, a jego celem jest edukowanie, promowanie i wspieranie działań pozytywnie wpływających na ochronę środowiska.

Nie ulega wątpliwości, że projekty współpracy idealnie wpisywały się w cele jakie zostały określone w LSR. Stanowiły też dobrą formę kooperacji LGD i wpływały na rozwój umiejętności współdziałania w realizowaniu istotnych dla społeczności lokalnych celów.

6.8. Ocena skuteczności i efektywności działalności LGD przy wdrażaniu LSR i animowaniu lokalnych partnerów oraz ocena pracy biura

Funkcjonowanie LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej należy określić jako wzorowe. Realizowane przedsięwzięcia są nie tylko ciekawe i innowacyjne, ale faktycznie wpływają na polepszenie sytuacji w gminach obszaru LGD. Pracownicy i przedstawiciele organów LGD wykazują się bardzo dużą znajomością potrzeb lokalnych społeczności i ambitnie podchodzą do wykonywania zadań.

Poziom działań doradczych oraz informacyjno-konsultacyjnych został określony jako bardzo wysoki przez osoby z nich korzystające. Podkreślano przydatność porad, spełnienie oczekiwań i dobre przygotowanie merytoryczne pracowników. Wnioskodawcy korzystali z pomocy w technicznych aspektach przygotowywania wniosku, ale też otrzymywali bardziej praktyczne wskazówki dotyczące planowania operacji. Nie ulega wątpliwości, że to właśnie dzięki prowadzonym działaniom doradczym i informacyjnym składane propozycje operacji wyróżniały się wysoką jakością.

Należy także podkreślić, że współpraca między organami LGD jest na bardzo dobrym poziomie. Ich członkowie mają równy wpływ na funkcjonowanie organizacji. Przyjęty sposób działania powoduje, że LGD unika politycznej ingerencji ze strony władz poszczególnych gmin. Pozwala to umacnianie współpracy i skuteczniejsze podejmowanie inicjatyw na rzecz rozwoju całego obszaru partnerstwa.

6.9. Ocena procesu wdrażania

Ewaluowany proces wdrażania Strategii RLKS należy ocenić bardzo pozytywnie. Postępy w realizacji LSR stanowią dowód na to, że procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste dla beneficjentów. Znalazło to potwierdzenie w przeprowadzonych na potrzeby ewaluacji badaniach ankietowych. Ich wyniki wskazują również, że opracowany na rzecz wdrażania LSR system kryteriów dla poszczególnych przedsięwzięć był obiektywny i jednoznaczny. Kryteria były bardzo ściśle doprecyzowane i stopniowane. Niewątpliwie dobrze odgrywały swoją rolę i przyczyniały się do wyboru najlepszych projektów, które były spójne z celami LSR.

Warto zauważyć, że w każdej z gmin dało się zaobserwować pozytywne efekty działania Stowarzyszenia Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej. Samo zainteresowanie naborami było bardzo duże. W tym aspekcie na pozytywną ocenę zasługuje działalność biura LGD, co znajduje potwierdzenie między innymi w efektach inicjatyw podejmowanych w ramach aktywizacji lokalnej społeczności, realizacji planu komunikacji oraz wynikach badań ankietowych dotyczących świadczonego doradztwa.

6.10. Wartość dodana podejścia LEADER w okresie wdrażania LSR (2015-2023)

Działalność LGD wpływa niewątpliwie na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie. Realizacja zasady trójsektorowości pozwala na promowanie lepszych kontaktów pomiędzy członkami LGD. Dzięki działaniom na rzecz budowania partnerstwa i współpracy międzysektorowej, możliwe jest patrzeć na proces rozwoju lokalnego wielowymiarowo, co sprzyja zrównoważonemu rozwojowi obszaru. W tym aspekcie warto zwrócić uwagę, że pozytywnie układa się współpraca z innymi LGD-ami, na co duży wpływ miały niewątpliwie organizowane wspólnie projekty współpracy.

Spora część działań LGD jest warta pochwały i godna naśladowania. Warto zwrócić uwagę na liczne operacje realizowane poza RLKS. Świetną inicjatywą jest prowadzenie szkoły językowej, cieszącej się dużym zainteresowaniem i wychodzącej naprzeciw oczekiwaniom społeczności. Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej aktywnie zbiera także 1% z rozliczeń podatkowych. Pieniądze w całości przeznaczone są na leczenie potrzebujących osób. Warto również podkreślić współpracę w 2019 roku z Fundacją Zrównoważonego Rozwoju, z którą zorganizowano serię bezpłatnych szkoleń dla mieszkańców dotyczących adaptacji do zmian klimatycznych i możliwości wykorzystania potencjału odnawialnych źródeł energii. To tylko niektóre spośród działań, które udowadniają duży profesjonalizm, ale przede wszystkim chęć działania na rzecz społeczności lokalnych. W tym aspekcie warto zwrócić uwagę, że w najbliższej przyszłości planowana jest realizacja operacji własnej, w ramach której udostępniony ma być gminny system monitoringu energii, co ma przysłużyć się przedsiębiorczości, stanowić źródło informacji dla gmin w podejmowaniu decyzji o rozwiązaniach w minimalizacji kosztów zużycia energii i dążeniu do samowystarczalności, ale równocześnie stanowić źródło dochodów dla LGD.

Działania Lokalnej Grupy Działania wpływają również na poprawę komunikacji i poziomu współpracy pomiędzy mieszkańcami obszaru. Duże znaczenie odgrywa wysoka rozpoznawalność Stowarzyszenia. Grupa kojarzona jest z prowadzonymi działaniami, zwłaszcza przez organizacje pozarządowe, z którymi współpraca układa się wzorowo.

7. Podsumowanie. Wnioski i rekomendacje do dokumentu strategicznego na nowy okres programowania

LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej cechuje profesjonalizm, dążenie do innowacyjnych rozwiązań i reagowanie na problemy obszaru LGD i tworzenie odpowiednich warunków do jego rozwoju. Nie ulega wątpliwości, że operacje przeprowadzane w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju sprzyjały osiągnięciu założonych w niej celów. Niemożliwe wprawdzie jest by za pomocą pojedynczych operacji i ograniczonych zasobów w krótkim czasie dokonać zmian społecznych na obszarze całego partnerstwa, ale LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej na pewno może się pochwalić, że posiada istotny wkład w rozwój. Realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju nie budzi większych zastrzeżeń, a warte podkreślenia jest, iż w przypadku sporej części wskaźników w momencie prowadzenia ewaluacji osiągnięto już ich stan docelowy.

Analiza działań LGD daje możliwość sformułowania następujących rekomendacji:

1. LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej powinna w dalszym ciągu dużą wagę przykładając do operacji polegających na tworzeniu i rozwijaniu przedsiębiorstw. Potwierdza to przede wszystkim duże zainteresowanie naborami na te przedsięwzięcia, ale także fakt, iż efekty realizowanych operacji zasługują na bardzo duże uznanie.
2. Turystyka jest perspektywnym kierunkiem rozwoju obszaru w części gmin obszaru LGD. Pomocne byłyby na pewno budowa czy rozbudowa bazy hotelowej, działania służące promocji największych atrakcji. Warto w tym aspekcie zwrócić uwagę, że na obszarze występują korzystne warunki przyrodnicze dla rozwoju agroturystyki.
3. Aktywność społeczną mieszkańców regionu wzrosła w ostatnich latach, a LGD odegrała w tym dużą rolę. Dotyczyło to między innymi wspierania organizacji pozarządowych. Niewątpliwie warto kontynuować operacje w tym zakresie. Pomocne będą na pewno przedsięwzięcia służące integracji społecznej i wzmacnianiu poczucia jedności i tożsamości, wspieraniu lokalnych liderów i działaczy w organizacjach pozarządowych czy aktywizacji społeczności

lokalnej. Integracji mieszkańców posłużyłoby się na pewno m.in. zorganizowanie cyklu wydarzeń w postaci kina plenerowego.

4. W północnej części gmin (np. gmina Pawłów) zainteresowanie działaniami dotyczącymi otwierania i rozwoju działalności gospodarczej jest zdecydowanie większe, niż w pozostałej części obszaru LGD. Ma to na pewno związek ze specyfiką lokalnej gospodarki i z faktem, że gminy położone na południu obszaru są bogatsze w tereny rolnicze. Warto w przyszłości zwrócić uwagę na ten fakt i spróbować nieco sytuację „wyrównać”. Pomocne w tym aspekcie będzie odpowiednie rozreklamowanie LGD. Pewną wskazówką może być to, iż gmina Pawłów w zdecydowanie większym stopniu informuje mieszkańców o możliwości pozyskania środków na działania, w tym wykorzystuje komunikację SMS-ową.
5. W najbliższej przyszłości konieczne jest zwrócenie jeszcze większej uwagi na konsekwencje zmian klimatycznych. Rekomendowanymi rozwiązaniami jest nacisk na wsparcie działań proekologicznych, akcje edukacyjne wśród osób fizycznych czy rozwój prośrodowiskowej przedsiębiorczości. Działania te powinny służyć stworzeniu warunków, które pozwolą na wypromowanie obszaru jako czystego, zdrowego i idealnego do zamieszkania.
6. Projekty współpracy stanowią dobrą formę kooperacji LGD i wpływają niewątpliwie na rozwój umiejętności współdziałania w realizowaniu istotnych celów. Wydaje się niezbędne, aby w przyszłości w dalszym ciągu zwracać uwagę na ten aspekt, a także starać się dobierać do realizowania projektów solidnych i sprawdzonych partnerów.

8. Spis tabel i wykresów

Rysunek 1. Obszar LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej.....	14
Tabela 1. Ludność w gminach wchodzących w skład LGD.....	15
Tabela 2. Wskaźniki G dla gmin wchodzących w skład LGD.	16
Tabela 3. Wydatki gmin na 1 mieszkańca w złotych.	17
Tabela 4. Gminy wchodzące w skład LGD na tle innych gmin.....	18
Tabela 5. Pracujący w gminach wchodzących w skład LGD.	19
Tabela 6. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w gminach wchodzących w skład LGD.	20
Tabela 7. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym.....	21
Tabela 8. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. ludności.	21
Tabela 9. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym.....	23
Tabela 10. Saldo migracji ogółem w gminach wchodzących w skład LGD.	24
Tabela 11. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności.....	24
Tabela 12. Turystyczne obiekty noclegowe w gminach wchodzących w skład LGD.	25
Tabela 13. Nabory w LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej.....	28
Tabela 14. Rzeczowy postęp w realizacji LSR w LGD.....	34
Tabela 15. Finansowy postęp w realizacji LSR.....	38
Tabela 16. Szkolenia dla organów LGD.....	44
Tabela 17. Szkolenia dla pracowników LGD.	44
Tabela 18. Doradztwo w biurze LGD.	49
Tabela 19. Ocena wsparcia udzielonego beneficjentowi przez LGD na różnych etapach prowadzenia operacji.....	51
Wykres 1. Metody docierania informacji o LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej do mieszkańców obszaru.....	46
Wykres 2. Metody docierania informacji o naborach w LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej do potencjalnych beneficjentów.	47

Wykres 3. Ocena beneficjentów na temat stopnia informowania przez LGD o możliwości pozyskania środków.....	48
Wykres 4. Zakres wsparcia udzielonego beneficjentom ze strony LGD na poszczególnych etapach składania wniosku.	50
Wykres 5. Ocena stwierdzeń dotyczących składania i realizowania projektu przy wsparciu LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej.....	52
Wykres 6. Ocena zmian dotyczących rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD w przeciągu ostatniego roku.	53
Wykres 7. Ocena zmian dotyczących kultury i rekreacji na obszarze LGD.....	54
Wykres 8. Ocena zmian dotyczących aktywizacji i kapitału społecznego na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat.....	55
Wykres 9. Korzystanie z efektów działalności LGD.	56
Wykres 10. Obszary wymagające dofinansowania w ocenie badanych mieszkańców gmin obszaru. .	57

9. Aneksy tworzone w toku realizacji badania.

Ankieta dla mieszkańców obszaru działania Stowarzyszenia Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej

Prosimy o wypełnienie krótkiej ankiety dotyczącej efektów funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej. Ankieta jest anonimowa, co znaczy, że nie gromadzimy żadnych danych, które mogą pozwolić na identyfikację osób ją wypełniających. Wypełnienie ankiety trwa 10 minut.

Z góry dziękujemy za pomoc!

1. Czy w gminie, w której Pan/i mieszka zaszły w ciągu ostatnich 5 lat wymienione poniżej zmiany?

Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Mieszkańcy mieli większy wpływ na to, co dzieje się w gminie	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawiła się sytuacja na rynku pracy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Powstały nowe firmy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Pojawiły się nowe formy wsparcia dla ludzi młodych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Podejmowano inicjatywy, których celem było wsparcie osób starszych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Zwiększyła się liczba inicjatyw służących kultywowaniu lokalnej tradycji	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawiły się relacje pomiędzy mieszkańcami	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Zwiększył się ruch turystyczny	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawił się stan zabytków	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Pojawiły się nowe formy spędzania wolnego czasu	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawił się stan infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Zwiększyła się liczba wydarzeń kulturalnych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Przestrzeń publiczna stała się bardziej estetyczna	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie

2. Proszę wyobrazić sobie, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale środków finansowych w gminie, w której Pan/i mieszka. Które z wymienionych obszarów wymagają dofinansowania?

Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Promocja obszaru	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Oferta kulturalna	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Infrastruktura sportowa	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Drogi	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Infrastruktura społeczna (świetlice, miejsca spotkań)	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Szkolenia i warsztaty dla mieszkańców	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Działalność organizacji pozarządowych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Tworzenie nowych miejsc pracy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Opieka nad osobami starszymi	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Wsparcie dla istniejących firm	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Dofinansowanie dla osób planujących założyć firmy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie

3. Czy słyszał Pan/i o Lokalnej Grupie Działania Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej?

Proszę wybrać 1 odpowiedź.

- a) Tak → Proszę przejść do pytania nr 4.
- b) Nie → Proszę przejść do pytania nr 5.

4. W jaki sposób docierały do Pana/i informacje dotyczące Lokalnej Grupy Działania

Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Czytałem/am publikacje w prasie na temat działalności LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am stronę internetową LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czytałem/am informacje o LGD na stronie gminy	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

Odwiedzałem/am stoiska LGD podczas imprez lokalnych lub festynów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się o działalności LGD od znajomych i/lub rodziny	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z tablic informacyjnych, billboardów i plakatów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z wydawanych przez LGD publikacji i/lub materiałów promocyjnych	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Uczestniczyłem w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych organizowanych przez LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem profil LGD na Facebooku	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

5. Czy korzystał/a Pan/i z efektów działań podejmowanych w ciągu ostatnich 5 lat przez LGD działające na terenie gminy, w której Pan/i mieszka? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Czy korzystał/a Pan/i z infrastruktury, której powstanie bądź modernizacja były dofinansowane ze środków LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czy brał/a Pan/i udział w szkoleniach organizowanych w ramach projektów dofinansowanych przez LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czy brał/a Pan/i udział w spotkaniach organizowanych przez LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czy uczestniczył/a Pan/i w imprezach lokalnych dofinansowanych ze środków LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

6. Proszę wskazać, w którym przedziale wiekowym się Pan/i mieści. Proszę wybrać 1 odpowiedź.

- 18-25 lat
- 26-35 lat
- 36-45 lat
- 46-55 lat
- 56-65 lat
- 66 lat lub więcej

7. Proszę podać swoją płeć. Proszę wybrać 1 odpowiedź.

- Kobieta
- Mężczyzna
- Wolę nie podawać.

Ankieta dla beneficjentów LGD Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej

Prosimy o wypełnienie krótkiej ankiety dotyczącej funkcjonowania Stowarzyszenia Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej. Ankieta jest anonimowa, co znaczy, że nie gromadzimy żadnych danych, które mogą pozwolić na identyfikację osób ją wypełniających. Wypełnienie ankiety nie powinno zająć więcej niż 10 minut.

Ankieta powinna zostać wypełniona przez osobę, która jest lub była realizatorem projektu wspartego przez Lokalną Grupę Działania (np. polegającego na założeniu działalności gospodarczej). W przypadku, gdy beneficjentami wsparcia był podmiot (Urząd Gminy, Ośrodek Kultury, Organizacja Pozarządowa, OSP, KGW), ankieta powinna zostać wypełniona przez osobę, która w ramach danego podmiotu była bezpośrednio zaangażowana w realizację dofinansowanego projektu.

Z góry dziękujemy za pomoc!

W jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”? (proszę zaznaczyć 1 odpowiedź)

- a) Zdecydowanie zgadzam się
- b) Raczej zgadzam się
- c) Trudno powiedzieć
- d) Raczej nie zgadzam się
- e) Zdecydowanie nie zgadzam się

W jaki sposób docierały do Pana/i informacje o naborze wniosków w Lokalnej Grupie Działania?

Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Czytałem/am publikacje w prasie na temat działalności LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am stronę internetową LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czytałem/am informacje o LGD na stronie gminy	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am stoiska LGD podczas imprez lokalnych lub festynów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się o działalności LGD od znajomych i/lub rodziny	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z tablic informacyjnych, billboardów i plakatów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z wydawanych przez LGD publikacji i/lub materiałów promocyjnych	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Uczestniczyłem/am w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych organizowanych przez LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am profil LGD na Facebooku	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

Dlaczego zdecydował/a się Pan/i (lub podmiot reprezentowany przez Pana/ią) na złożenie wniosku o przyznanie pomocy finansowej do LGD? Proszę wybrać jedną odpowiedź, która najlepiej opisuje główny powód złożenia wniosku do LGD.

- a) Było to jedyne dostępne źródło finansowania mojego projektu
- b) Nie otrzymałem/am dofinansowania z innych środków/innego programu
- c) Chciałem/am skorzystać z nadarzającej się okazji otrzymania środków
- d) Zostałem/am zachęcony/a do złożenia wniosku przez LGD
- e) Na moją decyzję wpłynęła możliwość skorzystania z doradztwa w biurze LGD

Jak ocenia Pan/i wsparcie udzielane przez LGD na etapie składania wniosku? Proszę ocenić w jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami opisującymi wsparcie na tym etapie. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Udzielone porady były przydatne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Proszę wskazać, w jakim zakresie korzystał/a Pan/i ze wsparcia ze strony LGD na etapie składania wniosku? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Wsparcie polegające na udzieleniu informacji o możliwości uzyskania dofinansowania dla mojego projektu	Tak	Nie
Wsparcie w zapoznaniu się z zasadami uzyskania dofinansowania	Tak	Nie
Wsparcie polegające na wskazaniu prawidłowych wzorów wniosków i instrukcji do nich	Tak	Nie
Wsparcie w zakresie ustalenia koncepcji projektu aby spełniał kryteria wynikające z LSR	Tak	Nie
Porady w zakresie wypełniania dokumentów niezbędnych do złożenia wniosku	Tak	Nie
Wyjaśnienie szczegółowych zasad oceny wniosków	Tak	Nie

Jak ocenia Pan/i wsparcie udzielane przez LGD na etapie realizacji projektu? Proszę ocenić w jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami opisującymi wsparcie na tym etapie. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Udzielone porady były przydatne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Jak ocenia Pan/i wsparcie udzielane przez LGD na etapie rozliczenia projektu? Proszę ocenić w jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami opisującymi wsparcie na tym etapie. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Udzielone porady były przydatne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Czy obecnie pozostaje Pan/i w kontakcie z LGD? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Uczestniczę w spotkaniach organizowanych przez LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Kontaktuję się telefonicznie z przedstawicielami LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czytam komunikaty na stronie internetowej LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Mam osobisty kontakt z przedstawicielami LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Kontaktuję się w inny sposób	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Nie mam z LGD żadnego kontaktu	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

Czy brał/a Pan/i lub organizacja którą Pan/i reprezentuje udział w tworzeniu LSR? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź.

- a) Tak
- b) Trudno powiedzieć
- c) Nie

Kto był głównym odbiorcą efektów Pani/a projektu/ projektów? Proszę wybrać jedną odpowiedź, która najlepiej opisuje Pana/i projekt.

- a) Ja i moja rodzina
- b) Moja organizacja
- c) Ogół mieszkańców gminy/ obszaru LGD
- d) Turyści
- e) Przedsiębiorstwa
- f) Inne

Proszę ocenić poniższe stwierdzenia dotyczące składania i realizacji projektu przy wsparciu LGD.
Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Procedury wyboru wniosków o dofinansowanie w LGD były dla mnie czytelne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Kryteria wyboru wniosków były dla mnie jednoznaczne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Kryteria wyboru wniosków pozwalały na wybór najlepszych projektów	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
LGD w wystarczającym stopniu informowała o możliwości pozyskania środków	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Jeśli będzie to możliwe, w przyszłości chciałbym/łabym ponownie skorzystać ze wsparcia LGD	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Czy na etapie przygotowania, realizacji lub rozliczania projektu pojawiły się jakieś problemy wpływające negatywnie na jego przebieg bądź rezultaty?

- a) Tak → *Proszę odpowiedzieć na następane pytanie.*
 b) Nie → ***Dziękujemy za wypełnienie ankiety!***

Jakie to były problemy? *Na pytanie odpowiadają tylko osoby, które w poprzednim pytaniu wybrały odpowiedź „Tak”. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.*

Problemy bezpośrednio związane z przedmiotem projektu (np. problemy wynikające z branży w której działa przedsiębiorca, odbiorcami działań NGO lub uzgodnieniami dotyczącymi przebiegu tras rowerowych w projekcie gminnym)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy finansowe (np. z wypłatą dofinansowania, kredytem na realizację zadania, zmiennością cen w czasie realizacji zadania względem wpisanych we wniosku)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy formalno-prawne	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy personalne (np. z pracownikami, członkami/ partnerami itp.)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy z terminową realizacją harmonogramu (opóźnienia itp.)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Trudność w dostępie do informacji na temat składania, realizacji lub rozliczenia projektu	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy wynikające z wprowadzenia w Polsce stanu pandemii	Tak	Trudno powiedzieć	Nie